yaba Öykü

2000 LİRA

KASİM — ARALIK 1990 / 32 (63)

yüzyılların ötesinden günümüze esen mizah ve erotizm rüzgarı

NEFZAVİ'DEN ÖYKÜLER

ORTAÇAĞ ÖYKÜLERİ
çev. : Yaşar Günenç

*

iki yüzlü kapak içinde iki kitap bir cilt'te

Yeni her (12 sayılık) Yaba Öykü abonesine bu kitabı armağan ediyoruz.

YABA YAYINLARI

GÜNLER KISALDI □ LOUİS ALTHUSSER, BİR VEDA □ E. H. CARR İLE SÖYLEŞİ (2) : RUS DEVRİMİ VE BATI □ BİR İNAT DAHA □ ŞİİRLERDE TUNCELİ □ GECEDEN □ DUVAR □ ÖLÜMÜN ŞAŞIRTMACASI □ ÖYKÜLERDE YAŞAMAK □ KİTAPLAR

YAZILAR

Mustafa PALA / 182
Mehmet KÜÇÜK / 183
E. H. CARR - Ergun DUMAN / 190
Öner YAĞCI / 194
Enver BULUT / 195
Aydın Doğan / 198
Şükran YURDAGÜL / 206

ŞİİRLER

Enver GÖKÇE / 185
Mehmet ÖNALP / 186
Osman Serhat ERKEKLİ / 189
Şahinkaya DİL / 193
Mehmet Ali BAŞTUJİ / 197
Ziya ŞEKER / 197
Mehmet TAYAK / 197
Hüseyin ÖZTORUN / 197
Nusret GÜRGÖZ / 200
Aydın ŞİMŞEK / 201
M. Güner DEMİRAY / 205

ÖYKÜLER

Kerim KORCAN / 199
Cumhur ORANCI / 202
Özer ELTUGAY / 202
Yusif MATİ - Yaşar GÜNENÇ / 204
Mansur ŞÖHRET / 205

Portre

Kerim Korcan

Ölüm Pusuda

GÜNLER KISALDI

Şimdi günlerimiz ve gecelerimiz daha kısa. Dünya artık hem kendi, hem güneşin etrafında daha hızlı dönüyor. İki aylık periyoda sosyal ve kültürel olayların başlıklarını bile sığdırmak zor. Yayın organları en son «başyazılarını» veriyorlar matbaaa. Her şey daha çabuk izliyor, yalanlıyor her şeyi. Yürümek geride kaldı, koşmak bir zorunluluk artık.

Çağımız «medya» çağı. Ama en çok yalanın üretimi artıyor. Şaşılacak bir şey yok bunda. Kapitalist sistem, statükosunu özgürlük ve demokrasiye karşı «zor»u dayatarak koruyor artık. Bunun için kullanıyor medyasını. Bu yüzden esareti daha «kültürel» ama daha kanlı; daha gayrı insani. İşte kan, işte Gladio!

Uzun bir kışa giriyor insanlık! Uzun ve amansız. Soğuk demirlerin ısınması yakındır. Barut kokusu ve alev, daha keskin ve daha sıcak şimdi. Safları belirlemenin zamanı geçti bile. Artık soruları daha çabuk sormalı, daha açık yanıtlamalıyız.

Sosyalizm önce «Anavatanda» yaralandı, sonra bütün Doğu Avrupa'da. Kapitalizm ideolojik «zaferinin» tadını çıkarıyor. Güney'in yoksulluğu üzerine kadeh kaldırarak. Döneklerin kadehi de Kuzeylilerinkiyle aynı şişeden dolduruluyor. Bir başka açıdan dürüstlük bu. Sosyalizmin adına bile tahammül edilemiyor artık. Ama, geçkalmış bir dürüstlük!

Öte yandan, saflar sürekli netleşirken, halk, emekçi daha uyanık. Her zamankinden daha net, ekonomik ve demokratik talepleri daha birleşik ve daha yüksek. Avrupa'nın ABD'yle ayrılık çizgileri kalınlaşıyor. Ortadoğu için gün sayılıyor. Politikalar savaş üzerine üretiliyor, ekonomiler savaşla dengeleniyor. Emperyalizm sadık dostlar buldu kendine. Bu yüzden daha kabadayı.

Kapitalizm hiçbir döneminde bu kadar gericileşmemişti. Önce doğayı kirletti, şimdi insanı ve kültürleri kirletiyor. Değerleri sarsıyor, insani yönsemeleri buduyor. Ülkemiz bu kuşatmanın dışında değil. Dinsel kıyıcılık hiçbir engelle karşı karşıya gelmiyor. «Barış» diyenin çocuk da olsa ağzı kapatılıyor. Eskiden «savaş» diyenler vatan hainiydi, şimdi onlar «vatansever».

Muhafazakarlığın da dürüst bir yanı vardır. O yüzden ANAP iktidarına en hafif tanım «gericilik» olmalıdır. Başbakan başta tüm bakanlar bağnazlıkta yarışıyorlar. En son Cemil Çiçek'e kargalar bile gülmemişse, flört konusunda söylediklerini duymadıklarındandır!

Kültürel olay ve olgularda da hareketli günler yaşıyoruz: 1990 Nobel'ini yine İspanyolca kazandı. Şiir ve denemeleriyle insanlığa ufuklar açtı Octavio Paz. Onun ötesinde, demokratlığı ya da sağcılığı tartışıladursun. Verilecek yargı, sanat bağlamından uzak kalırsa çok önemli değil. Çünkü, sanatın doğasındaki insanilik, sanatçının politik tavrının her zaman önünde olacaktır. Önemsenmesi gereken bu tavrı değil, sanatı olmalıdır.

Kültür dünyamızda önemli kayıpların acılarını da yaşadık geçtiğimiz günlerde. Louis Althusser, çağımızda Marksizm adına gereksinim duyduğumuz birçok artsını miras bırakarak gitti. Teorinin sıcak yüzünü gördü ve gösterdi. Kaba mekanik kavrayışın karşısında oldu hep. Yargılamaktan çok «anlamayı» önerdi. Bu da az kazanç değildi elbet. Acısını yaşadığımız iki kayıp daha vardı: Lawrence Durrell ve Yannis Ritsos. Biri sevmenin boyutlarını insani bir erotizme kadar genişletti; Diğeri de bir sevgi köprüsü kurdu şiirleriyle. Ege'nin öte kıyısına. Sevgilerimizdeki «bilinci» biraz da onlara borçluyuz bu yüzden.

Bir de işinin, işimizin yürekli bir emekçisini yitirdik. Kerim Korcan yüreğimizi acıtarak bıraktı bizi. Şu kirletilmiş dünyamızda dürüstlüğün bir örneği gibi yaşadı ve öldü o. Boynu virgül kadar eğilmedi. Kültürümüzün bu otantik emekçisinin gidişi bu yüzden acıtıyor bizi. Ülkemizde örneği olduğu dürüstlüğe çok ihtiyaç vardı çünkü.

Yine son günlerde iki de tartışma var gündemimizde. Biri Sevim Burak'ın mektupları. Daha yayımlanmadan, yayımlanmaması için yoğun bir kampanya başlatıldı. Niçin? Yoksa kampanyaya katılanların foyası mı ortaya çıkacak? «Edebi değeri» yokmuş. İyi ya okuyalım da öyle karar veririz. Eteğinizdeki taşları dökünüz beyler! Dedik ya dürüstlüğe çok ihtiyacımız var. Edebiyatımızda bir başka tartışma da bir roman ve bir eleştiri çevresinde yaşandı. Önce Tahsin Yücel, Orhan Pamuk'un Kara Kitap'ını dil yanlışlarından dolayı «mahkum etti.» Bu yüzden kalem erbabı ikiye bölündü. Ama bir romanı dil hatalarıyla yargılamanın bir eleştirmen değil, dilbilgisi öğretmeni tutumu olduğunu hiç kimse anımsatmadı. Sözgelimi, Yahya Kemal'i bir dizesinde iki dil hatası var diye şairden saymamak kimin haddine? İşte söz konusu dize, hataları da meraklısı bulsun:

«Sallanmaz o kalkışta ne mendil ne de bir kol»

Ama Yahya Kemal yine de büyük şair.

TÜYAP Kitap Fuarı'nın da kültür hareketliliğimize önemli katkıları oldu. İmza günleri vardı, önemli konukları vardı... Yazarla okur arasında daha dolaysız bir iletişim sağlandı. Fuarın önemli konuklarından biri de Faslı şair La'abi'ydi. Şiirleriyle Arap dünyasının kimliğini arayan ve özgürlük vurgusuyla Ortadoğu'da cehennem sıcağının yaşandığı şu günlerde öne çıkan La'abi bir düşünce «suçlusu». O yüzden bize yakın, o yüzden bizden...

Evet, dünyamız ve ülkemiz renkli günler yaşıyor. Ama bu renklilikte kırmızının tonları hakim.

Yine de sevgiyle, daima! **MUSTAFA PALA**

Oku kuruluş, 1979 ● iki ayda bir çıkar, kültür - edebiyat dergisi ● sahibi y. yön. : **Aydın Doğan** ● yazı işleri md.: **Mustafa Pala** ● İstanbul temsilcisi: **İsmet Arslan** ● yazışma: **P.K. 404 Ulus 06043 Ankara** ● yönetim yeri: **Çevreli Cd. 98/B 06130 Aydınlıkevler** ● tel : **316 64 00 - 3476266** ● abone: 6 sayı 10.000, 12 sayı, 20.000 TL. yurtdışı: (12 sayı) 20 $ (abonelerin hakları saklıdır) ● para havalesi için: T. İş Bankası Aydınlıkevler Şb., Aydın Doğan adına cari hesap no: 9121 ● posta çeki no: 83852 ● gelen ürünler iade edilmez ● reklâm: ön başlık yanı, 80000 TL arka kapak iki renk tam sayfa, 500.000 TL. iç sayfalar 2 st/cm 8000 TL. (kdvd) ● dizgi baskı : San Matbaası Ankara. (geçmiş sayılar 1500 TL.)

● Mehmet KÜÇÜK

Louis Althusser, Bir Veda

I.

16 Ekim 1918 tarihinde Cezayir'de doğan, koyu bir katolik eğitimden geçen, İkinci Dünya Savaşı yıllarında cezaevinde kalan, 1945-46 kışında tanıştığı ve daha sonra evlendiği Helene Rytman'ın etkisiyle 1948 yılında Fransız Komünist Partisi'ne üye olan ve tüm ömrünü komünist bir militan ve filozof olarak geçiren ünlü timsah 22 Ekim 1990 pazartesi günü 72 yaşında bir kalp krizi sonucunda öldü. Derisinin tüketim malları kıtlığı çeken SSCB'ne bağışlanmasını öneriyorum.

II.

1968 kuşağının düşünce hocalarından biri sayılan, Michel Foucault gibi ünlüler dahil günümüzün pek çok düşünürünü dolaylı ya da doğrudan etkilemiş olan Louis Althusser'in düşünsel yaşamı bir müdahaleler dizisinden ibaret sayılabilir. Bu müdahaleleri gerçekleştirirken felsefenin teori alanında ve kendi özgüllüğü çerçevesinde **son kertede** bir sınıf mücadelesi olduğunu söyleyen ve buradan hareketle felsefi pratiğin özünü teori alanına bir müdahale olarak tanımlayan Lenin'i izliyordu (bkz. Althusser, 1989: 97). Başlattığı tartışmalar özellikle İngiltere ve Kuzey Amerika'da çok etkili olmuş, daha sonra yapılan birçok çalışmayı dolaylı ya da doğrudan beslemiştir. «Kelimelerle dile gelen 'fikirler' sınıf mücadelesi gerçeğini yansıtır. Bilimsel ve felsefi muhakemede kavramlar (terimler, kategoriler) bilgi ileten 'araçlar' durumundadır. Ama siyasi, ideolojik ve felsefi savaşta kavramlar hem silah ya da patlayıcı maddedir, hem de uyuşturucu bir nesne ya da zehirdir» (1989: 33) diyen Althusser'in gerçekleştirdiği müdahaleler düz bir çizgi üzerinde ilerlememiş, birtakım zigzaglarla, duraklamalardan, geri dönüşlerden geçerek yol almıştır. Özeleştiri dönemine girmeden önce ortaya koyduğu çalışmalarında görülen teorik yapı kimi durumlarda kapsamı, kesinlikliği ve taşıdığı özen bakımından yüzyılımızda sistematik bir toplumsal teori geliştirme girişimleri arasında Talcott Parsons'ınkiyle karşılaştırılmış (bkz. Craib, 1984) ve yine bu karşılaştırmaya temel oluşturan yönleri bakımından ağır eleştirilere uğramıştır. Ortodoks bir Marxizm tarzına bağlılığı, entellektüel bir yalnızlığa eğilimi, metinlerinin her satırına sinmiş duygusallığıyla Althusser ağır bir yük üstlenmiş, işçi sınıfına karşı yükümlülüğünü kaldırım taşlarıyla değil kavramlarla yerine getirmeye çalışmış ve duyarlı dengeler üzerinde ilerlemeyi denemişti. Bir bedeli vardı bunların, 16 Kasım 1980 tarihinde yaşamı boyunca kendisine nüfuz edebilmiş tek kadın olan eşi Helene'i 'boğarak öldürmeye' kadar varan trajik bir bedel.

III.

Müdahaleler dizisinin yolu 'ayrım çizgileri'nin çekilmesinden geçiyordu. **For Marx**'a ve Etienne Balibar ile birlikte kaleme aldığı **Reading Capital**'a boydan boya egemen olan bir projesi vardı Althusser'in: Toplumun ve tarihin ya da tarihsel maddeciliğin bilimsel bir teorisine temel oluşturacağını düşündüğü Marxist bir epistemolojinin inşası. Bunun için Marx, Engels ve Lenin'in eserlerine, yani klasiklere, özellikle **Kapital**'e geri dönülerek bunların yeniden özgün bir **okuma** pratiğine tabi tutulmalarını önerdi. Bu okumaların amacı sözü edilen epistemolojinin temellerinin Marx'ın olgun döneminde ortaya koyduğu çalışmalarında teorileştirilmemiş bir halde üstü örtük olarak mevcut olduğunu göstermektir. Althusser'e göre, aslında bu epistemolojinin kavramları Marx'ın çalışmalarında mevcuttur ama kendilerini tanımlayacak uygun terimlerden yoksundur, bunların bir şekilde damıtılarak ortaya çıkarılması gerekmektedir. «Marxist diyalektik... Marx'ın teorik pratiğinde mevcuttur ve eylem halinde görebiliriz. Marx'ın teorik pratiğinde başvurduğu, bilgiye dönüştürdüğü 'verili' (nosyonlar-çn.) üzerinde iş gören bilimsel çalışmalarında kullandığı yöntem kesinlikle Marxist diyalektikdir. Marx ve Hegel arasındaki ilişki sorununun çözümünü kendi içinde pratik bir şekilde barındıran da işte bu diyalektikdir» (1977. 174). Bu savların iki temel ilgisinin olduğu söylenebilir. Bir yandan Marx'ın 'Feuerbachçı felsefenin etkilerini taşıdığı erken dönem hümanist yazıları ve gerek hümanizmi, gerekse tarihsiciliği reddeden sonraki bilimsel çalışmaları arasında epistemolojik bir kopuş olduğunu, bu kopuşun Marxizm ve Hegelci felsefe arasındaki mutlak ayrılığın habercisi olarak görülebileceğini göstermek istemektedir. Örneğin, «Feuerbach'ın Felsefi Manifestoları» başlıklı yazısında (1977: 41-49) Althusser, erken dönem çalışmalarında Marx'ın düşüncesini Feuerbach'ın dölledi-ğini, 1842'den 1845'e uzanan dönemde Marx'ın yalnızca terminolojisinin (yabancılaşma, varlık türü, bütünsel varlık, özne ve yüklemin tersine çevrilmesi vb.) değil, tüm bir **felsefi sorunsalının** Feuerbachçı olduğunu, **Yahudi Sorunu** ya da **Hegel'in Devlet Felsefesinin Eleştirisi** gibi çalışmalarının bu sorunsal gözönünde bulundurulmadan anlaşılamayacağını belirtiyordu. Beri yandan, **Kapital**'de incelenen nesnenin özgüllüğünü ve bu inceleme esnasında kullanılan yöntemin klasik ekonomi-politikçilerin kullandıkları yöntemden ayrılığını göstermeye çalışıyordu.

Sözünü ettiğimiz temel ayrım çizgilerini çekme işlemi ideolojik, siyasi ve teorik bir boşlukta yer almıyordu elbette. Ortodoks Marxizmin büründüğü indirgemeci ve bayağı biçimleri durmaktaydı karşısında hasım olarak. İlki ekonomist indirgemeci yaklaşımdır. Ekonomist yaklaşımın temel varsayımı ideolojik, hukuki, siyasi fenomenlerin ve süreçlerin toplumsal bünyenin ekonomik düzeyinden kaynaklandığı

→

yönündedir. Buna göre, belli bir ekonomik örgütlenme biçimi, yani ekonomik düzey, toplumun öbür düzeylerindeki süreçlerin, örneğin siyasi örgütlenmelerin ve ideolojik oluşumların doğas nı belirlemektedir. Böylece yapı (temel) ve üstyapı arasında nedensel bir bağ kurulur ve üstyapı ekonomik temelin mekanik bir yansısı olarak kavranır. Buradan hareketle ekonomist indirgemecilik, üstyapıların gerçek doğasının insan öznelerin üretim ilişkileri içinde işgal ettikleri konumları tarafından belirlendiğini varsayarak üstyapısal süreçleri sözde - fenomenler olarak görür. Ortodoks Marxizmin ikinci bayağı değişkesi iradeciliktir. Temel perspektifi bakımından ekonomizmin ikizi olan iradeci yaklaşım toplumsal süreçte olup bitenleri ekonomik örgütlenme biçiminin değil, insanların belirlediğini varsayar. Toplumsal ilişkiler bireylerarası ilişkilere indirgenerek öznelere yapıcılık, yaratıcılık gibi nitelikler atfedilir. Bu yapıcı ve yaratıcı failler **(agent)** özgürlüklerini belli bir toplumsal örgütlenme biçimi altında yitirmiş olduklarını bir kez farkettikten sonra (sınıf bilinci) kendi özgürlüklerini yeniden ele geçirecekler ve böylece sosyalizmi gerçekleştirme yoluna gideceklerdir (Craib, 1984: 125 ve Mouffe, 1979: 169).

Althusser bir yandan kendi konumunu bu hasımlardan ayırmaya çalışırken, beri yandan klasik metinlere yeniden dönülmesini öneriyor ve bu sayede belli bir ortodoks Marxizm anlayışına sadık kalmayı deniyordu. Teorik sergüzeştinin önemli dönemeçlerinde sık sık öne çıkacak olan bir gerilimdi bu. Ama yine aynı gerilim, Althusser'e çeşitli manevralara girişebilmesini olanaklı kılan gevşek bir zemin hazırlamıştı.

IV.

«Feuerbach Üzerine Tezler»de Marx dünyanın dönüştürülmesi ve yorumlanmasını karşıt kutuplara yerleştirerek felsefeyi mahkum etmiş, felsefenin aşılmasını önermişti. Sonuçta kimileri felsefenin siyasi pratikte gerçekleştiğini, kimileri de felsefî yorumların (bilim orada öylece dururken) geviş getirmekten farksız olduğunu savunurken Althusser kendisini felsefeyi felsefeye yaraşır şekilde öldürmekle görevlendirdi, felsefî bir cinayetle. Çünkü «felsefenin pratik - dinsel ya da pozitivist ölümü, felsefenin gerçekten **felsefî** bir ölümü değil» di (1977: 28 - 29). Marx'ın yeni bir bilim, 'toplumsal formasyonların' tarihinin bilimini kurduğunu, bilimsel bilgiye yeni bir kıta aştığını (1977: 13) öne sürerek Marx'ın Hegel ve Feuerbach ile ilişkilerini ele alıp bu savını temellendirmeye çalıştığı ve böylece diyalektik maddeci felsefeyi geliştirmeye giriştiği teorik analizlerini bu cinayetin gerçekleştirilmesinde attığı adımlar olarak görmek olası. Başarılı olup olmadığı sorulablir, soruldu. Özeleştiri döneminde söylediklerine ve eleştirmenlerin işaret ettiği genel noktalara aşağıda kısaca değineceğim. Ama önce suçu işlerken yalnız olmadığını, kullandığı araç - gereçlerin önemlice bir kısmını başkalarından ödünç aldığını (yeni bir sorunsal içinde işlemek kaydıyla) anımsamak gerekiyor.

'Epistemolojik kopuş' kavramını, 1948 yılında tamamladığı «Hegel'in Felsefesinde İçerik Nosyonu» başlıklı tezinin danışmanı olan bilim felsefecisi Gaston Bachelard'dan aldı. Daha sonra Georges Canguilhem ve diğer bilim felsefecilerinin geliştirdiği Bachelard'ın anti - evrimci, anti - gerçekçi ve anti - empirist bilim felsefesi yalnızca Althusser'in değil, aynı zamanda M. Foucault'nun ve öbür Fransız entellektüellerinin düşünceleri üzerinde oldukça etkili olmuştur. Bu etki altında Althusser gerek hakikati teori ve gerçekliğin örtüşmesi olarak gören geleneksel bilimsel gerçekçilikten, gerekse doğrulamayı öngörülerin tarihsel gerçekleşimi olarak gören pragmatist nosyonlardan uzak durmuş, hakikatin garantisini özne ve nesnenin, yapan ve yapılanın sonul özdeşliğinde arayan Hegelci Marxizme (1) karşı çıkmıştır (Jay, 1984: 392 - 99).

Althusser'in bilimsel bilgi üretiminin kümülatif bir süreçten daha çok önceki düşünce tarzlarından koparak ilerlediği yolundaki görüşü 'epistemolojik kopuş' kavramını ödünç aldığı Bachelard'dan kaynaklanır. Bachelard'a göre bilim, gerçek dünyada yer alan her türlü toplumsal ve pratik deneyimlerden hareketle teori inşa etme çabalarını bir yana bırakarak, bu tip çabalardan sıyrılıp koparak gelişir. Gözleme dayanan soyut kavramların, bilimin üstesinden gelmesi gereken bir 'epistemolojik engel' oluşturmaları nedeniyle algı ve bilgi düzenlerinin birbirinden ayrı tutulmaları gerekir. «Bilimsel bilgi, bilimsel kavramların kendi teorik nesneleri üzerinde iş görmesi yoluyla bilgi üreten 'akılsal maddeci' pratiğin ürünüdür». Böylece Bachelard bilimin özerkliğini ve bilimsel kavramların gözleme dayanan kavramlardan bağımsız olduğunu savunan bir konumda yer alır. Buna benzer şekilde Althusser de bilim ve ideoloji arasındaki ayrımı koruyarak bilimin teorik üretim sürecinden geçerek geliştiğini ve bilimsel kavramların gözlemden hareketle yapılan soyutlamalardan değil, teorik olarak geliştirildiğini savunur. Her ikisi de bilimin önceki ideolojik düşüncenin eleştirisiyle geliştiğini, yani **bilimin olgular ve gerçek nesneler üzerinde değil, zaten varolan kavramlar üzerinde iş gördüğünü, / hammaddesinin kavramlar olduğunu ve bir bilimin bilimselliğine ilişkin garantilerinin söz konusu bilime içkin olduğunu savunur** (Glucksmann, 1979: 97 - 99).

Althusser bilimin ve teorinin doğası hakkındaki görüşleri bakımından Bachelard'a ne denli borçluysa, bunların temellendirildiği ve desteklendiği teorik analizlerinde kullandığı 'semptomatik' okuma, yerinden çıkma, yoğunlaşma ve üstbelirleme gibi anahtar nitelikte kavramlar bakımından da Freud'a borçludur. Semptomatik okuma nosyonu Freudcu analistin hastasının sözlerini okurken kullandığı modele dayanır. Althusser'e göre, herhangi bir teorinin sorunları ancak metinlerin doğru bir şekilde okunması kaydıyla çözülebilir. Metinde apaçık yazılı olanları metnin bütünü olarak kabul eden yüzeysel bir okuma bu görevi yerine getiremez. Metnin sorunsalını kurarak metinde sessizce ve üstü örtük olarak bekleyen ögeleri ortaya çıkarabilecek semptomatik bir okuma gerekir bu iş için. Dolayısıyla Althusser tıpkı zihinde olduğu gibi teoride de bilinçdışı bir düzey bulunabileceğini, bunu kavrayabilmek için özel

Enver Gökçe

ayaklar baş olacak

Ozanımız Enver Gökçe'yi ölüm yıldönümünde saygıyla anıyoruz. Kitaplarına girmemiş bu şiirini yayınlarken «Yaşamı ve Bütün Şiirleri»ni yayınlayan yayıncıları Gökçe'ye karşı daha ciddi çalışmaya çağırıyoruz.

Kan giderdi
Bir yanda
Yaşamak
Kan gider
Kan revandı
Bir yanda ölüm
Hayırlıydı
Yaşamaktan
Bir yanda
İçi sevdalarla
Dolu
Yemyeşil
Bir daldı.
Ve ölüm ile
Sevda ile
Kan ile
Dönerdi devran.
Gün oldu
Cemreler
Titremeye başladı
Topraktan
Olmaz olsun
Şu tanklar
Motor sesleridir
Tırtıllı traktörler
Bana yakışan.
Gün oldu
Dineldi
Dile geldi
Beşiğindeki bebek:
«Ne kadar
Sınıf
Ve
Tabaka varsa
Sömürücü
Kan içici
Ve
Çanak yalayıcı
Ve
Ne kokar
Ne bulaşır
Lümpene kadar
Hepsini ben
Gömmeye gelmişim
Ayakları çıplak
Bir çığırtkan gibi
Avaz avaz
Haykırırım ha la
Ayaklar baş olacak
Ayaklar baş
Haydi ha...

Türkiye Yazıları, Sayı: 2
Mayıs 1977

bir yönteme gerek duyulduğunu savunur. Yoğunlaşma ve yerinden çıkma kavramlarını çelişkilerin analizinde, üstbelirleme kavramını ise toplumsal formasyonu oluşturan düzeyler arasındaki belirleme ilişkilerini, yapısal nedensellik ilişkilerini incelerken kullanır. Toplumsal bütünlük anlayışı konusunda ise büyük ölçüde Spinoza'ya yaslanır ve Spinozanın gerek toplumsal bütünlük, gerekse nedensel ilişkiler anlayışı bakımından Marx'ın gerçek önceli olduğunu savunur (Glucksmann, 1979: 99 - 102).

V.

Toplumsal formasyonların analizinde tarihe içkin bir erek yakıştıran ve gerek toplumu, gerekse tarihi öznel birtakım amaçların işlevi olarak gören tarihselci/hümanist yaklaşımları karşısına alan yapısalcılığın Althusser'in düşüncelerinin gelişmesinde önemli bir rol oynadığı söylenebilir.(2) Yapısalcılık yakıştırmasını hiç bir zaman reddetmemiş olan Claude Levi - Strauss gibi Althusser de Durkheim sosyolojisinin yarattığı anti - bireyci, anti - hümanist bütüncülüğe çok şey borçludur. Her ikisi de toplumsal ve kültürel bütünlüğün bileşenlerine indirgenmesine karşı çıkrak bütünü oluşturan ilişkisel yapıların indirgenemez olduğunu vurgular. Elbette bu durumda toplumsal analizde tarihsel sürece ayrıcalıklı bir yer tanınmasına karşı çıkıp yapıları öne çıkartmak gerekir (Jay, 1984: 389). Ancak, Althusser, toplumsal formasyonların hepsinin paylaştığını savunduğu düzey ve yapıları gökten zembille indirmez.

Toplumsal ilişkileri bireylerarası ilişkiler olarak görmeyi reddeden Althusser, özneyi teorik söylemden bile kovan bir 'pratik' kavramı geliştirir ve bunu yapıların kavramlaştırılmasında dayanak olarak kullanır. **Pratik,** belirli bir hammaddenin belirli araçlar kullanan insan emeği tarafından işlenerek belirli bir ürüne **dönüştürülmesi** sürecidir. Burada pratik terimi başka bir teorik sorunsal içinde insan eylemi olarak görülebilecek sürece göndermede bulunur ve failin **(agent)** niyet ve seçme gibi niteliklerini daha işin başında devre dışında bırakmaya yarar. Gerçekte aynı karmaşık bütünlüğe ait olsa'ar da farklı pratikler vardır, ama tüm pratiklerin oluşturucuları üç ögeden ibarettir: Hammadde, üretim araçları (emek gücü ve mevcut araç - gereçler dahil) ve ürün. Bir pratikte belirleyici öge işbaşında olan emek - gücü ve üretim araçlarının kombinasyonudur, yani dönüştürme anıdır. Emek - gücünün üretim araçlarının bir tür harekete geçiricisi ya da yakıtı rolünü oynaması nedeniyle fail sadece maddi şeyleri harekete geçiren güçtür. Böylelikle Althusser insan eylemini analitik olarak birbirinden ayrılabilir çeşitli pratikler

→

olarak kavramlaştırır (Althusser, 1977: 166-67). Ancak, iki ana pratik vardır: Toplumsal pratik ve teorik pratik. Toplumsal pratikler de kendi içlerinde üçe ayrılır: Maddi üretim, siyasi üretim ve ideolojik üretim. Üretim ve pratik terimlerini birbirinin yerini tutacak şekilde sunmam kasıtlıydı: Tüm pratikler aslında ekonomik üretim modeli temelinde düşünülmektedir (Sunar, 1986: 210-211). Örneğin, siyasi pratik toplumsal ilişkilerin hammadde işlevini gördüğü siyasi örgütlenmeler aracılığıyla gerçekleşirken (ürün geri çekilme, reform ya da devrim olabilir), ideolojik pratik insanların kendilerini ve dünyayı kavrama tarzları üzerinde çalışır. Bilimadamı/kadınının 'düşünce gücü'nü sağladığı teorik pratik, bilgi üretebilmek için teorinin sorunsalı aracılığıyla ideolojik nosyonlar üzerinde iş görür. Bu noktada Althusser'in teoriye yaklaşımı belirginleşir. İnsan eylemlerini kerteriz alan toplum teorilerinin teori anlayışı daha çok ortakduyuya (commonsense) dayanan bilginin inceltilmesi, insanların zaten bir şekilde bildikleri şeylerin açık seçik kılınmasından ibaretken, Althusser'e göre teori ortakduyunun ya da ideolojik dünyanın dönüştürülmesidir ve ortaya çıkan ürün hammaddeden radikal bir şekilde farklıdır.

Althusser'in 'toplumsal formasyonu' düzeylerden oluşan eklemlenmiş bir yapı olarak kavramlaştırmasının ardından bu pratik/üretim kavramı yatar. Ekonomik, siyasi ve ideolojik pratiklerin her biri pratiğin temel ögeleri (hammadde, üretim araçları, ürün) çevresinde kurulmuş ilişkiler yelpazesi olarak görebileceğimiz yapılar içinde cereyan eder. Bu üç pratiğin yerleştirildiği yapılar toplumun başlıca düzeylerini oluşturur. Tüm toplumlar bu üç düzeyi içerir. Hepsi birarada bir yapılar yapısını oluşturur.

İlk bakışta burada sunulan düzeyler anlayışının, geleneksel Marxizan şemalardan çok farklı olmadığı söylenebilirse de, toplumsal formasyonu oluşturan düzeylerin hangi mantıkla (!) analiz edilmesi gerektiği sorunu ortaya atılınca ayrım belirginlik kazanır. Althusser ekonomi ile öbür yapılar arasında basit bir çizgisel nedensellik kurma eğiliminde olan indirgemeci temel-üstyapı modelinin Hegelci toplumsal bütünlük anlayışından kaynaklandığını, oysa Marxist toplumsal bütünlük anlayışının Hegel'inkinden radikal bir şekilde farklı olduğunu savunur.

Hegelci bütünlük anlayışı ile tarihsel zaman anlayışı birbirine sıkı bir şekilde bağlıdır. Hegelci tarihsel zaman anlayışında tarihsel zaman homojen bir süreklilik sergiler çünkü zaman «İdea'nın içinde belirdiği gelişme sürecinin diyalektik sürekliliğin yer aldığı süremdr (continuum)» (Althusser, 1975: 15). Zamanın ilerlemesinin İdea'nın kendi tezi, antitezi ve sentezi olarak bir döngüyü tamamlayıp kendine dönmesi olarak kavrandığı bu anlayışta toplumsal bütünlük maddeci bütünlük anlayışının tersine **'manevi' bir bütünlüktür çünkü bütünü oluşturan parçalar birbirlerini dile getiren manevi bir birliğe sahiptir.** Öyle ki, tarihsel olarak bir karmaşıklık sergileyen fenomenlerin ardında bir öz yatar, **bütünün merkezini oluşturan bir öz.** Oysa «Marx'ın bütünlüğü... belirli tipte bir **karmaşıklıktan** meydana gelir, **yapılaşmış bir bütün**'ün birliğine sahiptir; bu bütünün

ODİSEUS
BİR ARAYIŞIN ŞİİRİ

Mehmet ÖNALP

4. Bölüm

(1)

Denizler çekildi, sular çekildi
Dalgalar bir tayfunun ardından bir bir çekildi gitti
Denizlerin çekildiği bir kumsalda
Gökyüzü bir deniz gibiydi.
İrili ufaklı yıldızlar vardı çok uzakta
Acaba İthaca hangisi?
Bulup bulup hep yeniden kaybettiğimiz
Bin yıldır aradığımız o adayı
Kısmet et bana, oraya ulaştır, sılayla donat beni
Ara, bul, düşlediğimiz yeri göster
Sen benim sığınağımsın ey us!

(2)

Köpük köpük bir gökyüzü ve tek tük yıldız
Ve üstümüze hüznünü örten bulut
Kervanının ardından çarçabuk uzaya uçtum.
Us yelkenini uzaya açtım —Ne tuhaf—
Ben Amerika'lı astronotum biryerde
Biryerde Odiseus, biryerde ben
Çıktığım çırçıplak bir uzay
Gök piramitleri, uzay taşları, meteorlar
İçiçe yörünge, içiçe dünyalar...
Hem bilinçaltındayım ben hem kumsalda
Hem bulunduğum yerdeyim hem çok uzakta.

(3)

Bir gece düşümde ölmüşüm
Kendi hüznünden üzgün bir cadı
Bilmem hanım mıdır tanrı mı çağdışı bir karı
Beni yeniden yarattı, ruh verdi, insan etti.
Bin yıl yaşadığım o saltanatımda
Bütün tanrılar krallığıma isyan etti.
Aslını ararsanız kral falan yoktu
Ne kurt ne kuzu vardı ne çoban ne sürü
Oysa içerimden gelen ezik bir türküyü
Yalnız ben söylüyordum ölü sularda
Yalnız ben işitiyordum o ezgiyi.

içinde birbirinden ayrı ve 'görece özerk' düzeyler ya da kerteler vardır ve bunlar karmaşık yapısal birlik içinde birlikte-varolurlar, özgül belirlemelere göre birbirleriyle eklemlenirler, son kertede iktisat düzeyi ya da kertesi tarafından belirlenirler» (Althusser, 1975: 18). Ancak, burada sözü edilen son kertede belirlenme anlayışının, bütünlüğü oluşturan farklı kerteler içinden bir'sine, öteklilerin bunu dile getirdiği bir merkez arayışında olmadığına dikkat etmek gerekir.

Althusser'e göre Hegelci bütünlük anlayışı, bütünün kökensel bir noktaya ya da öze dayanması nedeniyle bir burjuva miti olan 'topium sözleşmesi' nosyonunu yeniden üretir. Hegelci bütünlük anlayışı, İdea'nın tarih içinde kendini dışlaştırarak yaratlığı karmaşık görünümün ardında ilksel bir öze dayanır. Bu nedenle bütünlüğün bir merkezi vardır ve bütünlüğün içindeki her parça (ki bunların da kendi içle-

(4)
Bir tansökümünde uzaya uçtuk
Artık doğayla kardeşiz, geceyle ikiz
Ve ölüm sessizliğinde sığ bir deniz
Bir yandan sert tütünüyle sıla
Savrulduk hasatsız yaz harmanında
Ey tanrım, senin mutlu buyruğun unutmadım.
Benim bütün umudum tutkum Ithaca
Düşleyin aradığımız o ada:
Oğlum ve sevgili karım Penelopia
Ah haramilerim benim nerdesiniz?
Dönüştüğümüzden beri tanyerine
O kara kara gözlerini hiç unutmadım.

(5)
Oysa ne tayfa ne forsa var gemide
Yelsiz yelkensiz ezik bir tekneyim
Sınırsız bir sızıntı sintinemde
Ve durmadan çoğalttığımız deniz
Ne yana dönersem yıldız ve bulut
Ya sen yiğit sevgi, ya sen umut
Geri dönmez misiniz eski yerinize?
Ah yaralı yüreğim benim, ezik teknem
Güneş rüzgârının yoğunluğunda
Kırık bir testiye dönmüşüm
Parça bir yanda, ben biryanda.

(6)
Ey doğa, yüce kaptan, sağır kral!
Kurtuluş gemisine bizi de al
Görünmeyenden görünene dal!
Gülücüğünde günün gök arıları
Ve mermer bir yonuttu yaz yağmuru.
Tanrının hasatsız tarlaları
Ve bizi taşıyan sandal!
Tüm açlığımızı sana yakardık
Ey doğa, susuzluğumuzu doyur
İçir suyunu altın tasından!

(7)
Tez yürüyüşlü gemi uzay denizinde
Gökyüzü çayırından geçiyoruz
İçimiz dışımız güneş yüklü
Önümüz ardımız yıldız tarlası
Saçımız başımız karmakarışık
Yani biz kız mıyız oğlan mıyız ki
Küçükkız salıncağındayız...
Uçuyoruz uçuyoruz güneşe doğru
Gökyüzü çayırından geçiyoruz.

(8)
Esriktim eziktim sevincimden
Kolsuz kanatsız kuş gibiydim
Rüzgârlı deniz, yıldızlı ufukta
Üç kişiydik; us, umut ve ben...
O mühür gözlü kız Floransa'lıydı
(Saçları kazılı bir forsa)
Bol sedirli İlion'dan ısmarladığım kuş
O kalın gagalı anka
Azsonra serçeydi.

(9)
Tez yürüyüşlü gemi Ay uydusunun
Yörüngesini çizerek karanlık yüzünün
Yanına varınca uyandık ve Kalypso'ya
Canalıcı sözler söyledik.
— Ey Kalypso sultan, ölümsüz tanrıça!
Ne denli güç olursa olsun İthaca
Onu burda ben buldum selam sana!
Sağsalim aştım kendimi —
Dedim ve emrettim tayfalara
Tayfalar su doldurdu tulumlara
Hemen karınlarımızın üstüne yattık
Kartalın kanatlarını açtık, soluksuz
Ben düğmeye bastım ve boşluğa
Dalarak tanrısal adaya indik.

(10)
Sabah sesi içinde doğan gülparmaklı şafak
Göz gezdirdi toprakta
Ayın yüzüstü yatan ölüsünü
Çarçabuk gösterdi kumsalda.
Törenle andık, ağıt yaktık, şarapla ağırladık
Yaşamın bir izi bile yoktu ortada.
Kozmik ışınları, krater leşleri ve toprak
Sallanıyordu sanki boşlukta —Ne tuhaf—
Sanki kökünden kaldırmış da kâinatı
Taşıyordu gagasında bir çaylak...
Yıldız yağmuruna tutulduk, çift kanatlı
Yürüdük Ay toprağında
İrili ufaklı adalar vardı uzakta
Ama İthaca çok uzaktı... Çok uzak!...

rinde bir bütünlükleri vardır) bu özü dile getirir. Oysa Marxist bütünlük anlayışında bütün kendini oluşturan ögelerden ayrılmaz. Bu ögelerin her biri öbürünün varlık koşuludur. Bu nedenle Marxist bütünlükte Hegel'inkine benzer bir öz (örneğin, ekonomi) aramamak gerekir. Marxist bütünlükte **egemen bir yapı** vardır, **üstbelirlenmiş** egemen bir yapı.

Marxist bütünlükte ögeler asimetrik bir ilişki içinde olmalarına rağmen göreli bir özerkliğe sahiptir, yani çelişkilidir. Bu çelişkili asimetrik ilişkiler içinde ögelerden biri egemendir. Bir toplumsal formasyonda hangi ögenin egemen olacağını ekonomik öge ya da temel belirler. İşte egemen yapı eğretilemesinin anlattığı bütünlük anlayışının çekirdeği budur. Ancak burada egemen ögenin her zaman geçerliliğini koruyacak şekilde sabit bir konuma sahip olmadığına, çelişkilerin eşitsiz gelişimi tarafından üstbelirlenmeye göre değiştiğine dikkat etmek gerekir. Toplumsal formasyondaki bu üstbelirlenme son kertede ekonomi tarafından belirlenir. Bu formülleştirme üstyapıların göreli özerk olduğunu ama son kertede ekonomi tarafından belirlendiğini öne süren Marxist savın yeni bir sorunsal içinde işleniş tarzını gösterir; yeni bir sorunsal çünkü 'son kerte' zaman içinde asla ortaya çıkmaz, yapı her zaman ögelerinin birlikte-varoluşudur ve aralarındaki egemenlik ilişkileri zaten önceden verili bir yapıyı oluşturur (Althusser, 1977: 255).

Bu bütünlük anlayışından hareketle Althusser'in formülleştirdiği 'yapısal nedensellik' kavramının, ekonomi ile öbür yapılar arasında basit bir doğrusal nedensellik kurma eğiliminde olan Marxizan yaklaşımlar karşısında önemli bir ilerlemeyi temsil ettiğini tereddüte düşmeksizin söylemek olası. Althusser'e göre yapısal nedensellik anlayışı Marx'ın eser-

——→

lerinde üstü örtük şekilde bulunmaktadır. Kendisinin yaptığı sadece bunu belirgin terimlerle ifade etmekten ibarettir. «Marx'dan önceki felsefede yalnızca iki nedensellik kavramı bulunmaktaydı: Bir ögenin öteki üzerindeki etkisini tanımlayabilen, ancak bütünün parçaları üzerindeki etkilerini betimleyemeyen doğrusal ya da geçişli nedensellik, ve parçaların bütün tarafından belirlendiğini açıklayabilen, ancak, bunu yaparken de, bütünü parçaların birer olgusu oldukları bir öze indirgeyerek basitleştiren ifade edici nedensellik; yapısal nedensellik kavramı her ikisinden de farklıdır. İlkinden farklıdır, çünkü yapı kendi ögelerinin ve etkilerinin dışında değildir, bunların içinde her zaman mevcuttur. İkincisinden de farklıdır, çünkü bütün yalnızca herhangi bir ögesinde tümüyle mevcut değildir, ögelerinin ve etkilerinin bütünselliğinde ve ilişkileri çerçevesinde bulunmaktadır» (Geras, 1985: 331).

Bir bütünün parçaları üzerindeki etkisi ya da bir yapının ögeleri üzerindeki etkililiğini tanımlayan 'yapısal nedensellik' kavramının teorik sonucu üstyapıları oluşturan farklı pratiklerin (ideolojik, dinsel, siyasi) kendi içlerinde incelenmesini ve teorileştirilmesini önermektir. Teorik çerçevelerinin ana hatlarını Althusser'in gerçekleştirdiği müdahalelerin oluşturduğu incelemelerin başlıcaları Nicos Poulantzas, Maurice Godelier, Etienne Balibar gibi araştırmacıların çalışmalarında izlenebilir. Ancak bence Althusser'in en etkili olduğu ve düşüncelerinin en çok tartışılarak geliştirildiği alan ideolojidir.

VI.

Erken dönem çalışmalarından itibaren Althusser, Bachelard'ı izleyerek, ideolojiyi duyu algılarının dolaysızlığına beslenen naif inançla eşitler. Aslında bunu yaparken dolaysız olarak algılanan fenomenlerin yanıltıcılığına dikkat çeken George Lukacs gibi Hegelci Marxistlerden çok uzağa düşmüyordu. Ancak, bu türden yanılsamaların kaynaklarına ilişkin olarak getirdiği açıklamalar ve bu yanılsamalarla başedilip edilemeyeceği konularında önemli bir farklılığı vardı Althusser'in: İdeolojiyi bilimsel olmayan ama **zorunlu bir bilgi türü** olarak görmesi nedeniyle ideoloji ve yanlışlığı eşitleyen anlayışların dayanaklarını zayıflatmaktaydı. Lukacs ve öbür Hegelci Marxistler ideolojiyi çelişkili bir toplumdaki sınıfların şeyselleşmiş 'yanlış bilinç'ine atfediyor ve insanların bir gün şeyselleşmenin boyunduruğundan kurtulacaklarını, sınıfların ve ideolojinin son bulacağını felsefi bir koyut **(postulate)** olarak öne sürüyordu. Oysa Althusser'e göre ideolojinin bir tarihi yoktu ve bu nedenle bir gün son bulacağını düşünmek anlamsızdı. İdeoloji konusunu işlerken dayandığı ve büyük ölçüde beslendiği yer ise Jacques Lacan'ın biçimlendirişiyle psikanalizin büründüğü görünümdü. (Jay, 1984: 401).

Lacan'ın Freud'u yapısal dilbilimin çerçevesinde yeniden yorumlayarak geliştirdiği teorik çalışmalarında Althusser'in övgüye değer bulduğu temel konu öznenin, tutunumlu **(coherent)** ve tümleşik **(integrated)** ego'nun bir yanılsama olduğunun ortaya konmasıdır. Althusser Freud'un gerçek öznenin bir ego biçimine sahip olmadığını, öznenin 'varolus', 'bilinç' ya da 'ego'ya dayanan bir merkezi olmadığını, insan öznenin merkezi olmayan bir yapı tarafından oluşturulduğunu ve dolayısıyla öznenin merkezsiz **(de-centered)** olduğunu keşfettiğini yazar (Althusser, 1982). Başka bir anlatımla, tümleşik ego, yalnızca ego'nun imgesel yanlış tanımalarında **(misrecognition)** ya da içinde kendisini tanıdığı ideolojik oluşumlarda mevcuttur.

Öznenin temel oluşum mekanizmasını tanımlayan Lacan'a bu noktada kısaca değinmek gerekir. Lacan'a göre öznenin bir işlevde bulunduğu ya da yer aldığı üç ayrı düzey vardır: Simgesel, imgesel ve gerçek. Simgesel, söylemin, dilin, kültürün dünyasıdır. İmgesel, insanın psişik gelişmesi sırasında katettiği bir evreyi, doğumdan sonraki ilk 6-18 ayı kapsar. Henüz konuşmaya başlamamış, bir aynada kendi ayna-imgesini araştıran insan yavrusu, kendisini tümleşik ve tutunumlu bir tekil bütünlük olarak, zaman içinde değişmeksizin kalan kendi kendiyle özdeş bir 'özben' **(self)** olarak tanır/algılar ya da öyle olduğunu imgeler. Ancak, çocuk bir kez dilin dünyasına, yani semboliğe girince bu bütünselliğin saptırıldığını bulur çünkü özben bir merkezde konumlanmış olmasının sonul gerçeklikten değil, dilsel bir kurgudan kaynaklandığı bir alanda yer almaya başlamıştır. İmgeselden ya da ayna evresinden semboliğe geçiş, Lacan'a göre, insan yavrusunun **babanın adıyla** özdeşleşerek anneye duyduğu arzuyu bastırmayı öğrendiği Ödip karmaşasının çözüme kavuşturulduğu evreyle örtüşür. Özdeşleşmenin yalnızca bir ad ile olması nedeniyle bu özdeşlik kaçınılmaz olarak dolayımlanmıştır ve asla annesine sahip olamayan çocuk için yarım kalmış bir zaferi temsil eder. Bundan dolayı sembolik düzey içinde çocuk sözcük ve şey arasındaki boşlukta yaşamayı öğrenmeye başlar ('varlıkta yarılma'); bu da büyümenin, olgunlaşmanın göstergesidir. Sözcük ve şey arasında tam bir kaynaşma anını yakalamaya çalışmak ayna evresine geri çekilmek anlamına gelir. Bu nedenle Lacan'a göre yaşam, arzunun gerçekleştirilmesi yolunda boşa atılmış bir dizi adımdan ibarettir. Dilin sembolik sistemi dışında yer aldığını belirttiği 'gerçek' bizim için sonsuza kadar bilinmez olarak kalacaktır. Çünkü bu gerçekliği sürekli olarak, dilin, söylemin, kültürün aracılığıyla deneyleriz ya da **yaşarız** (bkz, Tura, 1989; Poster, 1989; 119-125). Aynı şey, ayna evresinin yanılsama yaratan bir kalıntısı olan tam anlamıyla bütünleşmiş, kendi kendiyle özdeş, tutunumlu 'ego' için de geçerlidir.

İşte bu noktadan hareket eden Althusser'e göre ideoloji, yanlış bir bireysel öznellik duygusunun korunduğu büyüme sürecinde devam eden imgeseldir: «Özne aracılığıyla ve özneler için olmayan ideoloji yoktur... Ancak somut özneler için ideoloji vardır ve ideolojinin bu gerçekleşmesi ancak özne aracılığıyla mümkün olabilir: Yani **özne kategorisi** ve işleyişi tarafından mümkün kılınır... Özne kategorisi her ideolojinin kurucu kategorisiyse bu, her ideolojinin (her ideolojiyi tanımlayan) işlevinin somut bireyleri özne haline getirmek olmasındandır. Her ideolojinin işleyişi, bu çifte 'oluşturma' hareketi içinde varolur, çünkü ideoloji kendisi bu işlevin maddi

varoluş biçimleri içinde işlev görmekten başka bir şey değildir» (Althusser, 1989: 50-51). Bu anlamda **ideolojinin tarihi yoktur.** Üstyapının doğasını anlayabilmek için **üretim koşullarının yeniden-üretimi** perspektifine yerleşmek gerektiğini belirterek ideolojinin bireylerin gerçek varoluş koşullarıyla aralarındaki hayali (imgesel) ilişkilerini temsil ettiğini ve ideolojinin varoluşunun maddi («Diz çökün, dudaklarınızı dua ederek kıpırdatın, inanacaksınız» - Pascal) olduğunu birer tez olarak öne süren Althusser, böylece Marxist gelenekte egemen hale gelen ideoloji anlayışıyla (ideoloji bir yanlış bilinç sürecidir) bağlarını kopartmış olur. Göran Thernborn Althusser'in bu konudaki katkılarını şöyle belirtiyor: «Birincisi, Althusser ideolojinin işleyişini açık ve kesin olarak insanî öznelliğin oluşumuyla ilgili olarak kavramlaştırdı; böylelikle Marksist toplumsal kuramı psikodinamik ve psikanalizle birleştirdi. İkincisi, ideolojiyi maddi toplumsal matrislerin içine işlemiş toplumsal bir hitap ya da 'seslenme' süreci olarak ele almakla, ideolojiyi bir fikir ve düşünceler toplamı olarak gören gelenekle ilgisini kesmiş oldu» (1989: 16).

VII.

Althusser gerek kendi çizgisini izleyerek geliştirenler tarafından, gerekse kendisininkinden farklı teorik ve siyasi konumlarda duranlar tarafından birçok noktada eleştirildi. E.P. Thompson gibi kimileri 'yapısal nedensellik' anlayışını geliştirirken formülleştirdiği üstbelirleme gibi kavramlardan hareketle Althusser'in kurduğu teorik yapıyı bir makineye benzetti (bkz. Thompson, 1978), içinde insanın yer almadığı mükemmel bir şekilde kendi kendine işleyen bir makineye (3). Daha başkaları bilimsel bilginin doğasını tartışırken yaptığı ayrımlardan (örneğin, 'düşüncenin somutu' ve 'gerçek somut' arasındaki ayrım) hareketle Althusser'in resmen bir idealist olduğunu öne sürdü. Yine bir kısım eleştirmen, Althusser'in bilimsel bilgiyi sıradan insanın elinden tamamen koparıp alması ve bunu teorik pratiğin taşıyıcılarının bir ayrıcalığı (Parti'nin, Devrimci Teorisyen'in bir ayrıcalığı) haline getirmesi nedeniyle seçkinci bir konumda yer aldığını belirtti. Bunları tartışmak başka bir yazının konusu olsun. Ama, burada hemen belirtmek gerekir ki, ister yapıcı (yani Althusser'in açtığı yoldan ilerleyerek yapılan çalışmalar - bir örneği de Türkçede bulunan Göran Therborn), ister yıkıcı (yani başka bir sorunsalın kavramlarıyla gerçekleştirilen ve dolayısıyla eleştiriden daha çok saldırı statüsündeki) eleştiriler Althusser'in önemini ve Marxist teoriye yaptığı katkıları azaltamaz. Zaten bir bilimadamı/kadınının ilerlediği patika doğal olarak engellerle örülmemiş midir? Düşmek, kalkmak ve yeniden düşerek yeniden toparlanmak kaçınılmaz bir yazgı değil midir, **iş yapanlar için?** Biliyordu Althusser, herkesden daha çok farkındaydı: «Evet, kafamızı kıracağız. Ama bilin ki, bilim adamları da (gerçek bir pratik içinde olan bütün insanlar gibi) kafalarını kırabilirler. Ama bu başka bir biçimde olur: Başlarına geldiğinde, olayı soğukkanlılıkla gözlemlerler ve çalışmalarını sürdürürler» (1984: 9). Yazık ki, son kez düştüğünde tekrar toparlanamadı. Ruhsal dengelerini yitirmemiş olmasını (gerçekten aklıbaşında insanlar için özellikle güç bir iş), köprünün altından akıp giden sulara tanık olmasını ve bu tanıklığın getireceği tavırlara tanık olmamızı dilerdim. Olmadı. On yıl önce son kez kırıldığında entellektüel yaşamı sona ermişti. Şimdi ikinci kez yitirdik kendisini. Yine de, çalışmalarının başlattığı tartışma ve araştırmalar sürüp giderken ve bizim de katkılarımızı beklerken, gerçekte O'nu yitirmiş sayılmayız. Saygıyla selamlıyorum.

HANİ BUNUN İLK SAHİBİ
Osman Serhat ERKEKLİ

Kim der ki önce ben geçmiştim
bu patikadan
Yalan
İlk çoban
Pan

TÜZE
Ey Tüze ey terazi
Kendini diken terzi
Bizim saflığımız değil mi
Senin kumaşın

DİPNOTLAR:

1) Örneğin, Lukacs'ın arayışlarını kısaca anlatan bir yazı için bkz. Snedeker (1988).
2) Tarihi öznesiz ve ereksiz bir süreç olarak ele aldığı bir yazı için bkz. Althusser (1987 a).
3) İnsan yer alıyordu oysa, ama sorgulanarak, insan olmanın ne menem bir şey olabileceğini ayrıntılarına kadar götürerek. Bu türden hümanist savların **İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları**'na önce bir göz atmaları, sonra bu makaleyi izleyen devasa literatürü gözden geçirmeleri ve ancak ondan sonra konuşmaya başlamaları gerekiyor.

KAYNAKLAR

ALTHUSSER, Louis, (1987a) **John Levis'e Cevap.** Verso yay. çev: Müntekin Ökmen.

ALTHUSSER, Louis, (1989a) **İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları.** İletişim Yay. Çev: Yusuf Alp/Mahmut Özışık.

ALTHUSSER, Louis, (1984) **Felsefe ve Bilimadamlarının Kendiliğinden Felsefesi.** Birey ve Toplum yay. Çev: Ömür Sezgin.

ALTHUSSER, Louis, (1987b) **Politika ve Tarih.** Verso yay. Çev: Alaeddin Şenel/Ömür Sezgin.

ALTHUSSER, Louis, (1989b) **Lenin ve Felsefe.** İletişim Yay. Çev: Bülent Aksoy/Erol Tulpar/Murat Belge.

ALTHUSSER, Louis, (1977a) **For Marx.** London, New Left Books.

ALTHUSSER, Louis, (1977b) **Lenin and Philosophy and other essays.** London, NLB.

ALTHUSSER, Louis, (1976) **Essays in self-criticism.** London, NLB.

ALTHUSSER, Louis, (1975) «Marksist Tarih Anla-

→

E. H. Carr ile Söyleşi

NLR : 70'li yılların en çarpıcı gelişmelerinden birisi de Batı Avrupa komünist partilerinin SBKP'ye karşı geleneksel bağlılıklarından vazgeçmeleriydi. Avrupa Komünizmi adına, İspanyol Komünist Partisi şimdi ABD ve SSCB'nin sosyalist bir Avrupa'ya karşı eşit derecede tehditler oluşturduklarından, İtalyan Komünist Partisi ise NATO'yu, cömert bir şekilde, Sovyet saldırısına karşı bir kalkan olarak görmekten sözediyor. Böylesi tavırlar 10 yıl kadar önce akla gelecek şeyler değildi. Bu tavırların temsil ettiği eğilim konusunda ne düşünüyorsunuz? SSCB'den uzak ve daha gelişmiş bir batıya uyarlanmış bir sosyalist toplum modeli arayışı, Avrupa Komünizminin bu anti-Sovyet vurgularını haklılaştırır mı?

CARR : Avrupa Komünizmi halen doğmakta olan bir hareket ve gerçekten kaçmak için yapılan ümitsiz bir girişim. Eğer tekrar Kautsky'ye dönüp Lenin'i döneklikle suçlarsanız, bu yeterince dürüst olur. Ama niçin hala kendinizi komünist olarak adlandırarak suyu bulandırıyorsunuz? Şimdiye kadar kabul edilen terminolojiye göre siz sağ-kanat sosyal demokratsınız. Avrupa Komünizmi'nin tek sağlam dayanağı Rus komünist partisinden bağımsızlığıdır ve ona karşı olmasıdır; böylece isteyerek anti-Sovyet kervana katılmaktadır. Platformunun geri kalanı tamamen şekilsizdir. Politik alana girdiğinde saflığını yitirmektedir. İtalyan Avrupa Komünistleri sosyalistlerin sağında bir yerde, Fransız Avrupa komünistleri ise bir anda birkaç yerde birden bulunuyorlar. İspanyol Avrupa Komünizmi ise hiç bir yerde değildir. İngiliz Avrupa Komünizmi ise güç bela ortada gözükebiliyor. Batılı komünist partilerin bu acıklı iflas gösterisi olmasa da olurdu.

NLR : Marx sosyalizmi kapitalizmle karşılaştırılamayacak kadar özgür ve üretken bir toplum; özgür üreticilerin, ekonomik sömürü ve politik baskıdan uzak gelişmiş toplumu olarak tasavvur etti. Kapitalizmi aşsa da Sovyetler Birliği'nde böyle bir topluma geçiş, Marx ya da Lenin'in hedeflerinden hayli uzak kaldı. Kısmen SSCB'de şimdiye kadar sağlanan gelişmelerin işçi sınıfında yarattığı hayal kırıklığı nedeniyle, Batının en zengin ülkelerinde kapitalizm hala yıkılmadı. Zaman zaman ikili bir tıkanma gibi görünen bu durum karşısında, devrimci sosyalizmin klasik hedeflerinin gerçekleştirilmesi yönünde bir hamle (kopuş) ya da hızlanma ihtimalinin bugün, doğuda ya da batıda büyük olduğunu düşünüyor musunuz? Tarih Nedir adlı kitabınızı Galileo'nun «Gene de dönüyor» sözleriyle bitiriyorsunuz. 20. yüzyılın sonuna yaklaşırken, sizce, tarihsel hareketin ana hattı nerede?

CARR : Sorunuz çok boyutlu olduğu için her boyutuna kısa kısa değinerek cevap vereceğim. İlk olarak, Marx ve Marksizmin düşüncemizdeki yeri üzerine kısa bir şeyler söylemeliyim. Adam Smith deha sahibi biriydi ve Ulusların Zenginliği adlı kitabı, bir yüzyıl hatta daha da fazla bir süre, doğmakta olan kapitalizmin kutsal kitabıydı. Bugün değişen ekonomik koşullar Adam Smith'in bazı kabullerini (postulate) geçersizleştirdi ve onun öngörüleri, uyarıları ve öğütleri hakkındaki düşüncelerimizi değiştirdi. Karl Marx da güçlü bir dehanın kavrayışına sahipti; yalnızca kapitalizmin yakın (muhtemel) çöküşünü öngörmekle kalmadı, bize toplumsal davranışın kaynaklarını açığa çıkarmak için yeni düşünce imkânları, araçları verdi. Ancak onun yazdıklarından bu yana epey zaman geçti; ve son gelişmeler, yazdıklarını doğrulasalar da, öngörüleri konusunda bazı şüpheler doğurdu. Bu şüpheleri kabul etmek, ve bu konularda araştırma yapmak Marx'ın şerefine halel getirmez. Marksizmin ruhuna uygun düşmeyen, Marx'ın yazdıklarını, hiç dikkate almadığı (düşünmediği) ve öngöremeyeceği koşullara uydurmak için yapılan skolastik usta işi çabalardır. Zaman zaman bu dergideki (New Left Review) makalelerde de bunu görüyorum. Marksist aydınlardan beklediğim, daha az Marksist metinlerin soyut çözümlemeleriyle uğraşıp, daha çok, Marksist metodu bizim çağımızı onun çağından ayıran toplumsal ve ekonomik koşulların incelenmesine, çözümlenmesine uygulamalarıdır.

yışı» Birikim No. 3.
ALTHUSSER, Louis, (1982) «Freud ve Lacan» Felsefe Yazıları No. 1.
CRAIB, Ian (1984) **Modern Social Theory from Parsons to Habermas**. New York, St. Martin's Press.
GERAS, Norman (1985) «Althusser'in Marksizm Anlayışı: Bir Değerlendirme» Kemali Saybaşılı, **Siyaset Biliminde Temel Yaklaşımlar** içinde s. 303-347.
GLUCKSMANN, Miriam (1974) **Structuralist Analysis in Contemporary Social Thought**. London, Routledge and Kegan Paul.
JAY, Martin (1984) **Marxism and Totality**. Cambridge, Polity Press.
MOUFFE, Chantal (1979) «Hegemony an dIdeology in Gramsci» Chantal Mouffe (derl.) **Gramsci and Marxist Theory**. London, Routledge and Kegan Paul içinde s. 168-204.
POSTER, Mark (1989) **Eleştirel Aile Kuramları**. Ayrıntı Yay. Çev: Hüseyin Tapınç.
SNEDEKER, George (1988) «George Lukacs ve Usdışıcılığın Eleştirisi» **Yaba-Öykü** No. 18 (49).
SUNAR, İlkay (1986) **Düşün ve Toplum**. Birey ve Toplum Yay.
THERBORN, Göran (1989) **İktidarın İdeolojisi ve İdeolojinin İktidarı**. İletişim Yay. Çev: İrfan Cüre.
THOMPSON, E. P. (1978) **The Poverty of Theory**. London, Merlin Press.
TURA, Saffet Murat (1989) **Freud'dan Lacan'a Psikanaliz**. Ayrıntı Yay.

SSCB'de ve Batı'da sosyalist ya da Marksist bir toplumu doğru bir hamle olması ihtimalini sordunuz. Bunlar çok farklı bir sorundur. Rus devrimi eski düzeni yıktı ve Marksist bayrağı yükseltti. Ancak Marksist vaatler yerine getirilmedi ve bu nedenle Marksist öngörülerin gerçekleştirilmesi beklenemez. Nerdeyse hiç eğitimi olmayan sayıca az Rus proleteryası, Marx tarafından devrimin standart taşıyıcısı olarak tasavvur edilen proleteryaya hiç benzemiyordu ve Marksist şemada proleteryaya yüklenen role de uygun değildi. Lenin, son makalelerinden birinde «gerçek proleterlerin» yokluğundan yakınır ve üzüntüyle, Marx'ın «Rusya değil, genel olarak kapitalizm hakkında» yazdığına dikkat çeker. Nasıl açıklanırsa açıklansın, proleterya diktatörlüğü boş bir hayaldi. Troçki'nin «yerine koyma» (ikame etme) dediği, partinin işçi sınıfının yerini alması kaçınılmazdı; bu da yavaş yavaş ayrıcalıklı bir bürokrasinin doğmasına, liderliğin kitleden kopmasına yol açtı. Diğer yandan, batıda yapılmayan bazı şeyler gerçekleştirildi. Kapitalizm ortadan kaldırıldı ve yerine planlı üretim ve dağıtım getirildi. Sosyalizm gerçekleşmediyse de, mükemmel biçimde olmasa bile, gerçekleştirilmesinin bazı koşulları yaratıldı. Proleterya sayı olarak muazzam bir büyüme gösterdi; yaşam, sağlık ve eğitim koşulları dikkate değer oranda iyileştirildi. Eğer fantazi yapmak isterseniz, bu proleteryanın, 60 yıl önce yapamayacak derecede zayıf olduğu işleri (şimdi) yükleneceğini ve sosyalizme yöneleceğini düşünebilirsiniz. Kişisel olarak böyle spekülasyonlara fazla alışık değilim. Tarih çok seyrek olarak teorik bakımdan düzenli çözümler üretir. Sovyetler toplumu hala gelişiyor. Ancak hangi yöne ilerliyor? Ayrıca, dünyanın geri kalanı Sovyet toplumunun gelişmesini kesintiye uğramaksızın devam ettirmesine izin verecek mi? Bu soruları şimdi cevaplamaya çalışmayacağım.

Batı'da Marksizm sorunu ise daha karmaşıktır. Marksizmin vaadleri var, ancak şimdiye kadar bunlar kendi sonuçlarına yol açmadı. Marx teorilerini Batı Avrupa'daki, özellikle de İngiltere'deki koşulların ışığında formüle etti. Konulara nüfuzu ve öngörü gücü fevkalade bir şekilde tek bir noktanın kanıtlanmasında yoğunlaştı. Kapitalist sistem kendi artan iç çelişkilerinin etkisiyle geriledi. Bu sistem iki dünya savaşı ve halen yaşamakta olduğu kriz tarafından ağır biçimde sarsılmıştır. Yükselen işsizlik karşısında bir kez daha güçsüzlüğü ortaya çıkmıştır. Örgütlü işçiler ise büyük güç kazandılar ve bunu kendi amaçları için kullanmakta tereddüt etmediler. Şimdiye kadar gerçekleşmeyen tek şey, proleterya devrimidir. Kapitalist dünyada devrimin bir an için ufukta belirdiği her anda —1919'da Almanya'da, 1926'da İngiltere'de ve 1968'de Fransa'da— işçiler devrimi desteklemekte tereddüt ettiler. İstedikleri, devrim değildi. Kapitalizmin zırhında oluşan tüm çatlaklara rağmen, işçilerin tutumunun 60 yıl öncesine göre daha az (çok değil) devrimci olduğu yönündeki kanıtı reddetmenin zor olduğunu görüyorum. Bugün Batı'da proleterya, yani Marx'ın terimle kastettiği anlamda, sanayideki örgütlü işçiler, devrimci değil, hatta belki de karşı-devrimci bir güçtür.

Bugün neden Batı'daki işçiler (ki bunu bir gerçek olarak kabul etmek zorundayız) devrim istemiyorlar? Bunun ilk cevabı, kısmen 1917 örneğinin neden olduğu «korku»dur. Rus devrimi, sonuçta hangi iyi şeylere yol açarsa açsın, sonsuz bir yoksulluk ve yıkıma neden oldu. Bugün kapitalist dünyada egemen sınıfı yıkmak, hala umutsuz bir iştir ve maliyeti (1917'ye göre-ç.) daha da büyük olacaktır. 1917'de Rus işçilerinin belki de kaybedecekleri tek şeyleri zincirleri idi. Batılı işçilerin ise kaybedecek daha fazla şeyleri var ve bunları kaybetmek istemiyorlar. Bu sorun tartışılmaya başlanınca, bazen bir benzetmeye başvururum. Doktor hastasına tedavi edilemeyecek ve önceden bilinemeyecek oranda kötüleşebilecek bir hastalığı olduğunu, ancak bir yolunu bulup birkaç yıl daha yaşamasını sağlayabileceğini söyler. Hastalık bir ameliyatla tedavi edilebilir, ancak ameliyatta hastanın ölme ihtimaii de büyüktür. Hasta, ameliyatın yapılmasına karar verir. Rosa Lüksemburg, kapitalizmin çöküşünün sosyalizm ya da barbarlıkla sonuçlanabileceğini söylemişti. Şimdiki işçilerin çoğunun sosyalizmle sonuçlanacak ya da sonuçlanmayacak olan devrimin cerrahi (ameliyat) bıçağı ile karşılaşmaktan çok, kapitalizmin yavaş yavaş çöküşünü tercih ettiklerini ve bu çöküşün kendileri ömürlerini tamamladıktan sonra olmasını umduklarını sanıyorum. Bu savunulabilir bir görüştür.

Ancak bu konuda daha da derinleşmek istiyorum. «Tüketim toplumu» kavramını ilk kez kimin kullandığını bilmiyorum. Ancak fikir açıkca Adam Simith'de ve tüm klasik ekonomide vardır. Marx doğru bir biçimde tüketiciyi ekonomik sürecin merkezine yerleştirir. Ancak Marx üreticinin pazar için üretim yaptığını ve tüketicilerin almak istedikleri şeyleri üretmek zorunda olduğunu varsayar; ve bu Marx'ın ölümünden birkaç yıl sonraya, geçen yüzyılın sonlarına kadar olanların uygun bir tanımıdır. O tarihten sonra herşey altüst oldu ve üreticinin gücü çılgın bir oranda arttı. Şimdi giderek daha çoğu büyük bir şirket halinde örgütlenen girişimciler, ücretleri kontrol ediyorlar. Standartlaştırılmış kitlesel üretim tek biçimli bir pazarın oluşturulmasını zorunlu bir koşul haline getirdi. Reklamcılık, genişlik ve samimiyetsizlik bakımından sıçramalar ve hamlelerle büyüdü. İlk defa üretici tüketicinin hazlarını biçimlendirme ve tüketiciyi üreticinin üretimini daha kârlı ve uygun olduğunu düşündüğü şeyler almaya ikna etme gücünü kazandı. Üreticinin egemenliği çağına geldik.

Ancak, asıl nokta, proleteryanın sayı olarak çoğalır ve sofistikeleşirken (çeşitlenirken), yeni dönemin yükselen kârları içindeki payını giderek daha fazla etkili bir biçimde talep edebilmesidir. Engels, işçi aristokrasisi dediği, kapitalist yolsuzluğu keşfetti. Lenin aynı kavramı sömürge dünya karşısında,

→

* NLR, (New Left Review dergisin yaptığı bu söyleşinin birinci bölümünü geçen sayımızda yayınlamıştık. Kalan bölümünü de bu sayımızda veriyoruz.)

kapitalist ülkelerin işçi sınıfına uyguladı. Fakat Lenin bile üreticilerle, yani işverenlerle, işçilerin ülke içi pazardaki tüketicileri sömürmek için işbirliği yapacaklarını tahmin etmedi. Ne olduğunu görmek için fazlaca bir görüş derinliğine gerek yok. «İşin korunması» üreticiler için ekonomik politikanın önemli araçlarından biri oldu. Yönetim ve fabrikada aşırı istihdama göz yumuldu, (nasıl olsa-ç) yükseltilen fiyatlar maliyeti karşılayacaktı. İş kaybına yol açabilecek olmaları nedeniyle maliyet ve fiyat düşürecek teknolojik gelişmelere, iyileştirmelere karşı çıkıldı, (nasıl olsa bunun da bedelini-ç) tüketici ödeyebilir. Arkasından, bazı sorumluluk sahibi, ciddi makamlar, yumurta arzını düşürmek ve fiyatlardaki düşmeyi önlemek için 250 bin kadar tavuğun katledilmesini önerdiler. Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun şarap, et ve tereyağı konusundaki acayip uygulamaları bilinen şeylerdir. Bu kadar saçma olan bir ekonomi uzun dönemde varlığını sürdüremez. Ancak bu dönem, bu ekonomiden kazancı olanların tasavvur etmeleri gerekenden daha uzun olabilir. Sendikaların çok büyük emeklilik fonlarının sinai ve ticari hisse senetlerine yatırılması gibi küçük bir sorundan ise bahsetmedim. Eğer kapitalist kârlar altüst olursa, işçilerin eski çağdaki hakları da çöker. «Hazineniz neredeyse, kalbiniz de orasıdır.» İşçilerin şimdi birçok şekilde, kapitalizmin yaşamasında büyük çıkarları vardır. Mevcut koşullarda çeşitli sanayi dallarının ulusallaştırılması ve işçilerin yönetime getirilmesi (ki doğal olarak İngiliz işçileri bununla pek ilgilenmiyorlar) bu sanayilerin işçiler tarafından ele geçirilmesini değil, aksine işçilerin kapitalist sistemle bütünleşmesi yönünde atılan ileri bir adımı temsil eder.

Bu noktada solun hastalığını incelemeliyiz, ona teşhis koymalıyız, ki solun hantalığı tüm toplumumuzun hastalığının göze çarpar bir parçasıdır. Sol, inancının özünü yitirdi ve geçerliliklerini yitiren formülleri tekrarlamaya başladı. Bir yüzyıl kadar, ya da daha fazla bir süre için, solun umutları, geleceğin devrimci sınıfı olarak görülen işçilere bağlıydı. Kapitalist demokrasi yıkılacak ve yerini proleterya diktatörlüğü alacaktı. Bu idealin hala yerine getirilebileceği ileri sürülebilir. Geçmişte toplumun büyük dönüşümleri birçok on yıla ya da yüzyıla yayılmıştır, belki de biz çok sabırsızız.

Başka bir yöne işaret eden sayısız belirtiye rağmen, bu ihtimalin iyimserlik kapasitemi zorladığını itiraf etmeliyim. Her dakika değişen bir parçalar galaksisine bölünmüş, sadece işçi hareketinin önemsiz bir bölümünden fazlasını kendine çekememe yeteneksizliğinde ve kendi devrim reçetelerinin işçilerin çıkarlarını ve arzularını temsil ettiği şeklindeki cesur bir yanılsamada birleşen solun mevcut dağılmışlığına baktığımda, güvenim tazelenmiyor. Troçki Eylül 1939'da, savaşın çıkmasından biraz sonra yazdığı bir makalesinde, birçok ihtiyat payı ile ve çekine çekine, eğer savaş bir devrime yol açmazsa bunun nedenini ülkenin geriliğinde ve emperyalist çevrede değil, proleteryanın yönetici bir sınıf haline gelme konusundaki doğuştan yeteneksizliğinde aramak zorunda olduğumuzu kabul etmişti. Ondan kimse umutsuzluğun karanlık bir saatinde daha fazla bir itiraf söküp çıkarmaya çalışmasın. Ben «doğuştan» (congenite) kelimesi üzerinde duruyorum; makale İngilizce yayınlanmıştı ve Trokçi Rusçada hangi kelimeyi kullanırdı, bilmiyorum. Fakat çağdaş (şimdiki) durumu görecek kadar yaşasaydı, bu hükmünden vazgeçmek için fazla bir neden bulabileceğini sanmıyorum.

O zaman durumu nasıl çözümlemeli ve geleceğe nasıl bakmalı? İlk olarak, zaman, zaman işçiler ve işverenler anlaşsalar ve hükümet bu anlaşmalara kamu yararı temelinde karşı çıksa da, işçiler ve işverenler geleneksel yollardan kapitalist girişimin kârlarının paylaşımı konusunda savaşmaya devam ediyorlar. İkinci olarak, kârları devam ettirme gereği konusunda işçiler ve işverenler arasında sessiz ama güçlü bir konsensus (anlaşma) sağlandı. Taraflar, yağmanın bölüşümü konusunda hâlâ çatışabilirler, ancak onu en yüksek düzeye çıkarma arzusunda birleşmiş durumdalar. Bu iki taraftan hangisinin sonuçta üste çıkacağı sorusu ise hala açıktır. Belirli bir ülkede tüketici pazarının sömürülmesinin fiziksel sınırlarına ulaşıldığında ve kapitalizmin takviyesi imkânları tükendiğinde, işçilerin ve işverenlerin çıkarları arasındaki çatışmanın bir kez daha egemen olacağı ve uzun süredir ertelenmiş olan Marksist modelde bir devrimin yolunun açılacağı savunulabilir. Ancak bu ihtimal konusunda kuşkulu olduğumu itiraf etmeliyim. 1917'den beri dikkate değer devrimlerin yalnızca Çin ve Küba'da gerçekleşmiş olması ve devrimci hareketlerin bugün yalnızca proleteryanın zayıf olduğu ya da hiç olmadığı ülkelerde canlı olması beni oldukça etkilemiş durumda.

«Tarih Nedir?» kitabımın son cümlesini aktararak bana meydan okudunuz. Evet, dünyanın ileriye gittiğine inanıyorum. 1917'nin tarihte bir dönüm noktası olduğu görüşümü değiştirmedim. Hâlâ, 1917'nin, 1914-18 savaşı ile birlikte kapitalist sistemin sonunun başlangıcı olduğunu söylemeye devam edeceğim. Ancak dünya her zaman veya her yerde aynı anda ilerlemiyor. Şimdi artık, Bolşeviklerin 1917'de Rus ekonomisinin geriliğine rağmen değil, bu sayede zafer kazandıklarını söylemeliyim. İlk aşaması 1917 olan ve kapitalizmin çöküşünü tamamlayacak olan dünya devriminin, gelişmiş kapitalist ülkelerin proleteryasının bir ayaklanması biçiminde olmaktan çok, emperyalizm aşamasındaki kapitalizme karşı sömürge ülkelerin halklarının bir ayaklanması biçiminde olacağı şeklindeki hipotezi ciddiye almalıyız.

Kötü durumdaki kendi solumuz için ne gibi sonuçlar çıkarabiliriz? Korkarım fazla cesaretlendirici sonuçlar çıkaramayız, çünkü Batı'da köklü bir karşı devrimci dönem yaşanıyor ve sol sağlam bir devrimci temele sahip değil. Solun ciddi üyelerinin önünde iki alternatif var gibi görünüyor. Birincisi, komünist olarak kalmak ve politik eylemi terketmiş bir eğitim ve propaganda grubu olmak. Böyle bir grubun işlevleri, kapitalist dünyada meydana gelen

Şahinkaya Dil

Çok türkülü bir çağrışım / 2

bu uzay çağında her şeyler olabilir / bir birey bir bireyle birleşmedikçe
özümlenmesi gecikebilir yaprakların / özsular yetmez olur gür göklerde /
damar damar çatlar yeşili kırmızısı beyazı evrenimizin / bir yöntem /
onbinlerce yangın basmadan yurtlarımızı anlaşılmamış /
bizim çizdiğimiz bir yol bir koşul tüm savaşlardan sonra
bir avuç kaldık / bir özleşme başlasın usul usul da olsa / çok gerekli /
sonunda yenilmek var onbinlerce ölüme / ve hayır diyemiyoruz
ayaklarımıza dek gelmişken rüzgâr gibi / su gibi / hava gibi o ölümsüzlük
yorgun seslerle gideceğimiz günler uzak değil / ve onbinlerce yıldıza
oysa : daha bitmemişti oyunumuz

geceler kadar karanlık bir dağın altındayız
bir avuç kalabalıktan bu kadar milyar kişi olduk /
sömürüldükçe çoğalıyoruz karanlıklara tutsak / bir mikrop yüzünden
milyonlarcamız tükeniyor / yaktığımız ateşler yutuyor bir çırpıda tümümüzü
bir avuç olsaydık / bir avuçluk suyumuzu yitirmezdik
iki de bir suçluyoruz ayaklarımızı ellerimizi / uzun uzun betimlediğimiz
bengisularda /
çığlık çığlık koşarken üstümüze onbinlerce yangın
ve tüm boğuşmalar utanç ve acıdan

çoğ değişik bir biçim / bir düzen / yeni çıktık gürültü ve patırdılardan
usumuza egemen olunmadıkça altın pas tutacak / ve özümlenme salt yapraklarda değil /
bir yankı uzar gökyüzünün bittiği yerden onbinlerce yangına
ve öğü bir yüzdür doğa / gökyüzü yer değiştirmiş bir ateşten başka bir ateşe
ve iner gözlerimize her yönden onbinlerce yıldızın aydınlığı /
artık dokunduklarımız altın olmuyor olamaz da
yeni yeni güçler karışmış yaşantımıza / tabular ve mitler arasından geliyor
bunca gürültü / onbinlerce ölüm ünlerken türkümüzü
onbinlerce yangın basar öfkemizi /
ve onbinlerce ölüm gelirse gelsin / köprüler kurulabilir yeniden
artık ürkmüyoruz ödün vermekten / en güzel sıkıntı bizimdi eskiden
ateş ve kösnü yok hüznün kocaman parmaklarında

ve hep kuşkumuzun kusuru bu onbinlerce yangın dört nal üstümüze gelen

---

toplumsal ve ekonomik dönüşümü çözümlemek; dünyanın diğer kesimlerindeki devrimci hareketleri, onların başarılarını, başarısızlıklarını ve potansiyellerini incelemek; ve sosyalizmin çağdaş dünyada anlamının ne olması gerektiği ve ne olabileceği konusunda az ya da çok gerçekçi bir taslak oluşturmaya çalışmaktır.

Sol için ikinci alternatif ise, mevcut politikaya soyunmak, sosyal demokrat olmak, dürüstçe kapitalist sistemi tanıyıp kabul etmek. Sistem içinde gerçekleştirilebilecek sınırlı hedeflerin gerçekleştirilmesi için çalışmak ve işçiler ile işverenler arasında sistemin devamına hizmet edecek uzlaşmalar için çalışmaktır.

Bir kimse hem komünist, hem sosyal demokrat olamaz. Sosyal demokrat kapitalizmi eleştirir, ancak son tahlilde onu savunur. Komünist kapitalizmi reddeder ve kapitalizmin sonunda kendi kendisini yıkacağına inanır. Ancak batılı ülkelerdeki komünistler kapitalizmi hala ayakta tutan kuvvetlerin güçlülüğünün ve onu yıkmaya yetecek kadar kuvvetli devrimci güçlerin yokluğunun bilincindeler.

Eylül 1978
Çev. : Ergun DUMAN

Öner Yağcı

Bir inat daha

I

TV; gazetelerin ve dergilerin kültür sayfaları ya da köşeli ve köşesiz fetvacıları; sanat salonlarının narin konuşmacıları; kültürün gönüllü menecerleri; saray danışmanları gibi tepeye çöreklenmiş akıl hocaları; elbirliğiyle kaldırdıkları tokmağı vuruyorlar: «Gong!»

Gongla birlikte fetvayı veriyorlar:

«Dünya değişiyor. (Çağ atlıyoruz demek istiyorlar) İnsanlık özgürlüğe kavuşuyor. (Liberalizm zafer kazandı demek istiyorlar.) Sanat da özgürlüğe hizmet edecek artık. (Özgürlüğe; yani insanın sömürülme, ezilme, boyun bükme özgürlüğüne demek istiyorlar.) Bundan böyle, insanı anlatan, insanların anladığı sanat ürünleri ilkeldir, geridir, çağdışıdır. (Demek istediklerini açıkça söylüyorlar artık.) Soyut, anlamsız, karmaşık yapıtlar çağa uygun olan gerçek yapıtlardır. (Dedikleri yine açık.) Sanatı anlamak için zorlanmalıdır insan. (Yani sanat seçkinlere seslenmelidir demek istiyorlar.) **Yaşasın lüküs sanat!»**

Gong vuruyor «dınnn!» ve fetva yürürlüğe giriyor kültür/sanat alanında böylece.

«Doğru ve çağdaş olan insansız seslerin anlatımıdır, öyleyse çıksın öne insanı anlatmayanlar» diyorlar ve çıkartıyorlar ikinci gonglarıyla.

Sonra üçüncü gong vuruluyor ve çarpıcı bir çıkartmayı daha gerçekleştirmeyi deniyorlar; yeni bir fetvayla:

«Bellekler siline!»

«Yoktu canım, bizim çıkarttıklarımızdan başka sanat adamı, kültür adamı yoktu ülkemizde. Varsalar bile geçmiş çağlarda kaldı onlar...»

Ve müthiş operasyon sürüyor, çağdaş iletişim araçlarının desteği ile, pervasızca.

«Nâzım'ın şiiri ideolojikti», «Orhan Kemal, Yaşar Kemal köylüydüler; köylülük mü kaldı?», «Sabahattin Ali eskidi», «Hasan Hüseyin'in yazdığı şiir mi ki?», «Ahmed Arif feodalizmin şairi», «Köycülükten bir türlü kurtulamadı Fakir Baykurt ve Köy Enstitülüler.»

«Öyleyse: **Defterleri dürüle:»**

«Çünkü efendim, bunlar yenileyememişlerdir kendilerini ve inat etmişlerdir insanı anlamaya/anlatmaya, tanımaya/tanıtmaya.

Ve sistem adına kültürü/sanatı yönlendirme işlevini üstlenenler; bir yandan kültür değerlerimizi silip süpürdüklerini sandıkları için zil takıp oynarlarken; bir yandan da yeni değerlerimizin kaynaklarını kurutma yolunda adım atıyor ve adımlarını çoğalttıkça da başarılarını alkışlıyorlar.

Alkışlarının gidiş yönüne bakınca, kendilerini görüyoruz. Birbirlerini alkışlıyorlar köşelerinde. Birbirlerine övgüler diziyorlar sayfa sayfa, satır satır, renk renk. Birbirlerine hayran hayran bakıyorlar sayfalarında, ekranlarında...

Ama yanılıyor, aldanıyorlar.

Kendi insanının bağrına kök salmış kültür değerlerini yok etmek kimsenin haddi değildir. Siyasal/toplumsal yenilgimizden kaynaklanan geçici zayıflığımızın süngit olmayacağını biliyoruz. Bu bilinçle kültür değerlerimizin unutturulması operasyonuna karşı inat ediyoruz. Sistem insanı istemiyor; biz insanı savunuyoruz. Sistem, çarkın dişlisi olmasını istiyor insandan, yaşama yabancılaşmasını istiyor; kişiliksiz, dostsuz, sevdasız, inançsız olmasını. Biz, yaşam bizimdir diyoruz; boyun bükmeyeceğiz, inat edeceğiz sevdamızda ve inancımızda.

İnadımız sürüyor.

II

Gonglara aldırmayan bir inat büyüyor.

Aziz Nesin, «biz Nâzım'ın soluğundan çıktık» diyor inatla, Nâzımın soluğundan pay almayan sanatçımız yoktur, olamaz» diyor; yaşıyla, yaşamıyla ve yaptıklarıyla, yazdıklarıyla. Sevdasıyla sürdürüyor inadını.

İnat büyüyor, onlarca sanatçısı, yazarı, şairiyle ülkemizin. Kitaplarda, dergilerde, insanlı salonlarda çoğalıyor inat; sanatın onurunu omuzlayarak, dünü ve yarınıyla kucaklayarak.

İşte bu inadın bir parçası da hapishanelerde boy veriyor.

«Hapishane köşelerinde kendi **özel** dertleriyle içiçe olan insanlar, zaten içeriye girdiklerinde kültürsüzdüler, ezberledikleri birkaç teorik laftan başka bir şey bilmezlerdi, şimdi büsbütün geri kalmışlardır ve çağa uygun sanat üretiminde bulunmaları olanaksızdır!» diyor fetvacılar.

«Dınnn!..»

Ama inat var; sürüyor.

Ülkemiz gerçekliğinin bir parçası olan hapishaneler boy veriyor olanca gücüyle. «Biz varız, biz insanız, biz ülkeyiz» diyor inatla.

Her şeye karşın boy veriyor hem de; gonglara, yoksunluklara karşın ve duyarlığını, coşkusunu yitirmeden.

«Belge Yayınları» nın «Yeni Sesler Dizisi»nde 22. kitap çıktı.

«Yeni Sesler» cezaevi gerçekliğinin ürünü.

Nevzat Çelik'in Şafak Türküsü ile başlayan bir girişim, bir inat. A. Kadir Konuk'un, Mehmet Çetin'in, Ersin Ergün'ün, Namık Kuyumcu'nun, Soysal Ekinci'nin, Birol Keskin'in kitapları da bu dizide. Birçoğu yayımlanmadan önce, bir kısmı da yayımlandıktan sonra ödüller alan kitaplar, inadı sürdüren.

«Cem Yayınevi»nde benim Kardelen romanımla başlayan ve diğer yapıtlarımın, Emirhan Oğuz'un, Ali Balkız'ın kitaplarının yayımlanmasıyla süren inat büyüyor.

«Gerçek Sanat Yayınları»nda çoğalıyor inat.

Kerem, Amaç, İz, Yazıt, Ozan, Edebiyat Gazetesi, Toplum Kitabevi, Yurt, Akyüz, Yön, Broy, Çınar,

● Enver BULUT

Şiirlerde Tunceli

«Bütün acılarımızı Munzur'da yıkadık Sınıfsız bir barışı birlikte bulacağız»

Vecihi Timuroğlu

Halkının kökenleri Mezopotamya ya kadar uzanan Tunceli, yarı feodal yapının egemenliğini sürdürdüğü yoksul bir Doğu Anadolu kentidir. Tüm Anadolu gibi yoksulluğunun yanında, yöre halkının dostluğu, dürüstlüğü, yürekliliği, sevecenliği; asırlardan beri süren acı, zulüm, gözyaşı; yakın zamanda yaşanan «zorla göç» ve «otuzsekiz» isyanıyla yazınımıza giren Tunceli, türlü yapıtlara konu olmuştur. İncelemelerden, romanlara, şiirlere, anılara kadar...

Bilal Aksoy'un «Tarihsel Değişim Sürecinde Tunceli» ile «Nuh'un Gemisi ve Tufan» isimli kitabının bazı bölümleri Tunceli'nin tarihi, kültürel yapısı ve inançlarını işlemektedir. Hıdır Öztürk «Tarihimizde Tunceli ve Ermeni Mezalimi» kitabıyla, kendi dünya görüşüne göre Tunceli'yi incelemeye çalışmıştır. Hemen bu arada belirtmek gerekir ki bu alanda en önemli kitap M. Nuri Dersimi'nin «Dersim Tarihi» isimli kitabıdır.

Anılarını «Dağ Çiçeklerim »adlı kitabında toplayan Sıdıka Avar Tunceli, Elazığ, Bingöl üçgeninde yaşadıklarını bu kitabında anlatmıştır. Adnan Özbek'in «Dersim Yaylaların Delisi» kitabı da burada yaşanan bir dizi anıdan oluşmuştur.

Kemal Bilbaşar'ın «Cemo» ve «Memo»su, Mustafa Yeşilova'nın «Kopo», Barbaros Baykara'nın «Dersim 1937», «Dersim 1938» romanları da Tunceli'yi anlatmaktadır. Ancak bizim bu yazıdaki amacımız, diğer yazın türlerini hesaba katmayıp, Tunceli'nin şiirdeki işleniş biçimine göz atmak ve incelemektir.

Tunceli ile ilgili şiirleri, halk kültürünün özelliklerini şiirlerine yansıtan ve o damardan beslenen, genelde; Doğu-Güneydoğu kökenli olan günümüz şairlerinde görüyoruz. Bu şiirlerin ortak özelliklerini :

— Dersim olayı ve geçtiği mekânlar,
— Munzur'un (dağı ve suyunun) güzelliği, görkemliliği,
— Sürgün,
— Ve Alevi kültürünün izleri oluşturur...

Dersim Olayı ve Geçtiği Mekanlar

Eski adı Dersim olan Tunceli, dağlık ve sarp bir bölgede kurulmuştur. Cumhuriyetten sonra Dersim adı yerini Tunceli'ye bırakmıştır. Tanzimattan beri üzerinde durulan bu bölge; sosyo-ekonomik yönden gelişmemiş, sancılı günler geçirmiş ve yönetimi tedirgin etmiştir. Bu tedirginlik sonuçta Dersim'i «otuzsekiz»e kadar getirmiştir. Ve «otuzsekiz» olayında dereler kana bulanmış, insanlar sürgüne gönderilmiştir. Destanlar ağıtlar bunları söyler, bunları anlatırlar. Yazılan şiirler, bu mekânları ve orada yaşananları söylemeye çalışmıştır.

Munzur'un Güzelliği ve Görkemliliği

Tunceli'nin tarihsel gelişim süreci incelendiğinde Munzur'la ilgili şu gerçek görülecektir. Munzur sürekli olarak kaçağın, göçerin, eşkıyanın evi olmuştur. Baskılardan, zulümlerden, katliamlardan kaçanlara kucak açmış, onları barındırmıştır. Beylerin, paşaların sömürüsüne karşı koyanlar, örgütsüzlükleri sonucu yenilmiş ve dağlara kaçmışlardır. Moğolların, Osmanlının zulmünden, kılıçlarından; Yavuz Selim'in kırkbin kişilik katliamından kurtulanlar dağlara bel vermişler, inançlarını, yaşam biçimlerini dağlarda sürdürmeye çalışmışlardır. İşte Munzur böyle bir dağdır. Görkemliliği ve güzelliği; yenilene kucak açması, onları barındırması, onlara sığınak olmasından gelmektedir. Munzur'u dizelere taşıyan, dizelerde anlamlandıran bu özellikleridir. Ve o özellikler Munzur'un simgesidir...

Sürgün

Sürgün gerçeği, şiirler için adeta görsel bir malzeme niteliği taşır. Gerek «otuzsekiz»den önce, gerek «otuzsekiz»li yıllarda, gerekse yakın zamanda sürgün, Tunceli ismine hiç de yabancı olmamıştır. Tunceli insanını sindirmek, değerlerinden, toprağından, kısaca kültüründen uzaklaştırmak için başvurulan bu yöntem, onu yaşayan insanların ezgisi olarak şiirlerde yer almıştır.

Alevi Kültürünün İzleri

Tunceli halkının çoğunluğu alevidir. Aleviliğin dinsel yapısına bakıldığında, ilk olarak Ali sevgisinin netliği, bunun yanında alevi kültürünün önemli bir özelliği olan cem törenleri görülür. Şiirlerde de bu özellikler kullanılmıştır. Ancak, alevilik dinsel yapısının yanında, haksızlıklara karşı toplumsal bir tepki olarak yer alması özelliğiyle girmiştir şiirlere. Alevi kültürünün bu izleri, Tunceli halkının mayasını, özünü oluşturur. Yazılan şiirlere kaynaklık eden de bu «ÖZ»dür.

Bu kısa saptamalardan sonra Tunceli'nin şiirdeki işleniş biçimine bakabiliriz artık.

Kemal Burkay «halkı sakin, kirve, hısım, aşiret çocukları» olan Tunceli'yi, «Dersim» isimli kitabında (I), «Dersim I» ve «Dersim II» başlıklı şiirlerinde anlatır. «Yanık bir türkü, eski bir öykü» olan Dersim; Kemal Burkay'ın şiirinde «...../Bir uçtan bir uca Dersim hırçın ve güzel/Dersim eski öykü, Der-

→

Dost Kitabevi, Hacan, Sol/Onur, Ekim, Yalçın, Yaba ve daha birçok yayınevleri inadı çoğaltıyor ürettikleriyle.

Ülkemiz cezaevi gerçekliğinin ürünü olan sesleri; sistemin edebiyatımızı yok etme operasyonuna karşı direnen yazar ve şairleri; bunları inatla günışığına çıkaran yayınevlerini seviyorum. İnatlarının çoğalmasını diliyor ve onları selamlıyorum.

sim o benim şövalye ülkem» dizeleriyle, güzel ve onurlu yanlarıyla yer almıştır.

Politikacı, gazeteci-şair Bülent Ecevit «Pülümür'ün Yaşsız Kadını» (2) isimli şiirinde, birbirini izleyen uygarlıkları, yoksulluğu ve insanı anlatır. «...../bir hititliydi o bir selçukluydu/bir ermeniydi bir kürttü/bir türk/.....» dizeleriyle Tunceli'deki uygarlıkların etkilerini gözler önüne serer.

Elazığ doğumlu ve lise öğrenimini Tunceli'de tamamlayan Adnan Yücel «Dersim Dağları» (3) başlıklı şiirinde yer vermiştir Tunceli'ye. Şiirde «otuzsekiz» olayının geçtiği mekânlarla birlikte, bu olayın öncesi ve sonrasına bugün gözüyle bakılmaktadır.

Doğu Şiirleri (4) Hilmi Yavuz'un doğuya bakış açısını gösteren şiirlerinden oluşur Hilmi Yavuz'un diğer şiirlerinde olduğu gibi «Doğu Şiirleri»nde de felsefi bir söylem ve gezinme görülür. Bu söylem ve gezinme bir bütün olarak doğu kültürü üzerinde yoğunlaşır; giderek «Doğunun Sonsözü»ne kadar yaygınlaşır. «bir gece çölemerik üzerinde/bakır bir bilezik gibi hilali gördü/ezik çiğdemleriyle elazığ/acı dağlarıyla ergani/dersim, pülümür, horasan/..... /bir gece diyarbekir'den hozat'a/ayın kızıl bir karpuz gibi/çatladığını gördü/...../» dizeleri Dersim'i sonsözdeki yaygınlığa taşır.

Ömer Civanoda «Munzur kan ağladı bir zaman/ kan aktı/Sevdamız dağlarda kilitli kaldı» (5) dizeleriyle «otuzsekiz» olayını anımsatmaktadır okurlara.

Yılmaz Odabaşı'nın şiirinde Tunceli, «Cebinde Kore harbinde terhis belgesi/Ve Dersim'de asılan babadan yadigar kösteği» (6) dizeleriyle ifade edilmektedir.

«Keredli munzur»la, «harçik deresi»yle, «otuzsekiz» olayıyla Tunceli, Ahmet Telli'nin «Dövüşen Anlatsın» (7) isimli kitabında yer almıştır. «Derler ki/hırçın bir sudur harçik/vurur kendini o taştan bu taşa/ve hergün aşiret ihtiyarları/gelip otururlar kıyısına usulca/dinlerler/ol hazin hikayeyi bir daha» gibi dizeleriyle «otuzsekiz»in kanlı derelerinden, harçik deresini yansıtır.

Hasan İzzettin Dinamo Tunceli'nin küçük ve yoksul bir ilçesi olan Pülümür'e sürgün gönderilmiştir. Burada geçirdiği sürgün günlerinin gözlemiyle Pülümür'ün doğasını, insanını, açlığı, yoksulluğu ve sömürüyü, «Sürgün Şiirleri» (8) isimli kitabında dizeleştirmiştir. «...../Pülümür kızları çalı çırpı/Pülümür erkeği kara bir daldı./Bana Pülümür'den kalan kala/ Kara bir açlık destanı kaldı./.....», «...../Burada yoktur doğanın kurduğundan daha güzel yapı/Ancak, bellidir tarihin demir ayaklarıyla çizdiği izler./.....» dizeleri sömürü, açlık ve yoksulluğun tanıklığını yapmaktadırlar.

Tuncelili şair Haşim Şahin'in şiirinde; kanlı dereleriyle, dağlarıyla, dünden-bugüne dinmeyen çığlığıyla, sevdasıyla, inançlarıyla, özce her şeyiyle vardır Tunceli... «Bir dane üzümdüm Şüşnaz Bağları'nda», «Munzur'da böyle inlemişti,/İn deresi taştığın da», «Eylülden bu yana/Dağlar üstüme gelir,/Dinmez çığlığı Munzur'un» (9) «Bir bilsen Leş deresinin/Çağlardan kalma sessizliğini.» (10) dizeleriyle Tunceli'nin tarihini ve kültürünü haykırmaktadır.

Dersim'e, Dersimliye ve «Onlara» özdeş olan sürgüne bakış açısını, «Bir Sürgünün Ezgileri» (11) isimli kitabında dile getiriyor Vecihi Timuroğlu... Bu uzun şiirinde Timuroğlu, «Sanem'in onuruyla gelen sürgünler sonucu yurduna yayılan ve tarihin doğurmasını bekleyen» insanların kendi dağlarına, sürgüne, aşiret ilişkilerine yine o insanların ağzından yaklaşmayı denemiş; açık, duru anlatımıyla da destansı bir hava vermeye çalışmıştır.

Cezaevinden «Rüzgar ve Gül İklim» (12) isimli kitabıyla seslenen Mehmet Çetin Tuncelilidir. Tunceli kültürünü adım adım yaşayan birisidir. Dersim'i sıcak, coşkulu dizelerine şöyle taşımıştır Çetin... «menekşe dağları kan ülkem sürgüne/göç olursun türküsüz kalır dersim», «dersim göçeriyim artık hazırladım denkleri/sürgünü de yurt edinirim üzülürsün bir zaman», «hasretim dersimli gülüşüne yedi iklim».

Su altında kalan köyleriyle, insanlarının duyarlılığıyla, alabalığıyla Tunceli ve cıvarı, Gökçe Usta'nın şiirinde ezilen çoğunlukla birlikte özne durumundadır «Munzunum / Pus / İçinde / Savrulur / Karla / Rüzgârla», «..... / Serin / Sulardan / Doğar / Çemişgezek / Suyu / İçinde / Gezer / Üçbuçuk / Dört / Kiloluğu / Alabalığın / Alabalık / Kılçıksız / Lop / Bir / Ettir / Ve / Tadına / Doyum / Olmaz.» örneklerinde görüldüğü gibi... Bu durum «Panzerler Üstümüze Kalkar» (13) isimli kitabında daha açık ve nettir.

«Kerbela Uzak Değil» (14) isimli şiirinde Hasan Hüseyin, «uzun hava» olan Munzur'u, Fırat'ı, «otuzsekizi» ve cemleri söyler...

Güldoğan Akdağ'ın «Kalan'da Kaldı Gözlerim» ve «Göçebe» (15) başlıklı şiirlerinde göç olgusunun izlerini açıkça görmek mümkündür. «.....Pervari / Zilan / Dersim / Göçerdim» dizesinde görüldüğü gibi...

SONUÇ

Tunceli'nin şiirdeki işleniş biçimini göstermeyi amaçlayan bu çalışma yeterli midir? Elbetteki hayır. Aksine, çok dar kapsamlı ve yetersizdir. Bu çalışmada, Tanzimat'tan beri üzerinde durulan, hakkında, «Tunceli, Cumhuriyet idaresi için bir çıbandır» (16) türünden raporlar düzenlenen ve yakın zamanda «zorla göç» olayının başında yer alan Tunceli'nin şiirdeki yansımasına parmak basmak amaçlanmış, bu konuda bir başlangıç niteliği taşıması düşüncesi esas alınmıştır. Bu da zorunluydu kanımızca... Çünkü, «Şimdi bir acının başkenti'dir Dersim ve usul bir türküdür o.....» (17).

---

1) Dersim, Kemal Burkay, Toplum Yayınları, Ağustos 1975.
2) Şiirler, Bülent Ecevit, Ajans-Türk Matbaacılık Sanayi Ankara 1976.
3) Acıya Kurşun İşlemez, Adnan Yücel, Ayko Yayınları, 1985.
4) Doğu Şiirleri, Hilmi Yavuz, Bağlam Yayınları, Kasım 1988.
5) Kanımda İki Su, Ömer Civano - Yorum Yayınları, Mart 1987.

GÖKÇE'MSİ

Mehmet Ali BAŞTUJİ

Zaman duman içinde
sevi talan içinde
Gökçe derler bir yiğit
gezdi halkım içinde
Neyleyim dost, güileri
benim derdim can içinde
sağım solum karabasan
elim yüzüm kan içinde
Oy maralım maralım
kadasına belasına kurbanım
bir yara da sen açma
gece dolanır başıma.

ÖMRÜN DOYUMSUZ SIĞINAĞI

Ziya ŞEKER

Gözlerin tüketti
Kırlangıç çığlıklı akşamlarımı
İlişir gülüşleri kızımın
Sağaltır yaramı

Sözlerin
Yüreği ve bilinci oyan körbıçak
Dilhem dilhem eden sevdayı
Daraltır yaşamı şafaklarda
İlişir gülüşleri kızımın
Sağaltır yaramı

Tutuşan umut
Muştulanan mutluluk
Gülüşleri ilişen kızım
Ömrün doyumsuz sığınağı

BEKLEYİŞİN / GELMEYİŞİN / VE BİR GÜZÜN ŞİİRİ

MEHMET TAYAK

seni beklediğim yerlerde
kadınlar büsbütün sarışın
giyinirler seslerinde yazsonuyla
yapraklarını dökerler ağaçların
ellerinde safransarı boşluklarla
seni beklediğim yerlerde
yanlızlık dokularıma sızıyor
susuyorum deliksiz susuyorum
gelmeyişin bitmesi oluyor birşeylerin
meydana saatleri parçalanıyor
demir alıyor yüzlerce gemi
sularda tüm suskunluk büyüyor
sesim tutuşturuyor bir bir
taşranın bütün kasabalarını
dört çarpı bir aşkla dört çarpı bir güz
ölümümün hükmünü başlatıyor
donmuş bir ay sarışınlığında
taşınıyor cesedim kış topraklarına
ve bir kez daha buzdan kentlere gömülüyor
dört mevsim bahara uç vermiş illet tenhalığım.

BİLDİĞİN GİBİ DEĞİL

HÜSEYİN ÖZTORUN

Bildiğin gibi değil dünya,
Bildiğin dünya değil küçüğüm.
Değişti coğrafyası dünyanın;
Toprak solgun sarı,
Orman kapkara, su mosmor.
Güneş mutlulukla gülümsemiyor artık,
Aydede aydedelere yabancı.

Bildiğin gibi değil insan,
Gözleri mavi, ela, yeşil değil.
Kan kokuyor, ırk kokuyor,
Kin, intikam, nefret var bakışlarda.
Beyinler donuk, akıllar durmuş,
Yorumsuz, sorunsuz, sorusuz...
Kımıldamıyor eller,
Konuşmuyor diller,
Sözcükler suskun, cümleler donuk.
Tozpembe değil hayaller,
Yaşanmıyor bir ömür kolayca,
«Bu benim hayatım» diyemiyorsun,
Dileğince.
Hayatın ki, senin değil o artık.
Hiçbir şey bildiğin gibi değil
Küçüğüm.
Hep yalan söylemişler, kandırmışlar...
Ne insanlar hür kuşlar gibi,
Ne de kuşlar hür gökyüzü gibi.

6) Reşo Talan İklimi, Yılmaz Odabaşı, Haziran Yayınları, Aralık 1987.
7) Dövüşen Anlatsın, Ahmet Telli, Dost Kitabevi Yayınları.
8) Sürgün Şiirleri, Hasan İzzettin Dinamo, May, Mart 1975.
9) Dillerim Lal, Haşim Gahin, Su Yayınları,
10) Güneşe Sarın Beni, Haşim Şahin, Mayıs 1982.
11) Bir Sürgünün Ezgileri, Vecihi Timuroğlu, Yazko Yayınları, 1983.
12) Rüzgar ve Gül İklimi, Mehmet Çetin, Belge Yayınları, Mart 1988.
13) Yaşamı - Bütün Şiirleri, Enver Gökçe - Ayko, Nisan 1983.
14) Acıyı Bal Eyledik, Hasan Hüseyin, Bilgi, Aralık 1984.
15) Bir Ülke Bir Fırat Bir Hüzün, Güldoğan Akdağ, Mavi, 1988.
16) Tarihimizde Tunceli ve Ermeni Mezalimi, Hıdır Öztürk, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1984.
17) Dersim, Haydar Eroğlu, Yeni Şiir, Ocak 1988

kerim korcan

Bir pembe tülle umutları sarmışsanız Savaşını vermemişseniz yaşanan çağın. Barış türküleriyle o yere varmışsanız Bir harple bin yıllık emek darmadağın.

ke ko

«LİNÇ»i görünce Kerim Korcan'ı tanıdım. 1970'lı yıllarda, AST'ın sergilediği Linç oyunu büyük ilgi topluyordu. Yalnız geçen bir günün akşamında bu oyunu izlemeye gitmiştim. AST'ın en güçlü dönemi, Arap Kadir rolünde Erkan Yücel ve insanı sarsan cezaevi gerçekleri. Nefesleri kesen bir aksiyon. İyi ama bu oyun gücünü veren konuyu yazan kimdi? Bölüm arasında antreye çıkmış bir sigara yakmıştım. Kalabalığın içinden ilerleyerek oyunun dökümanlarının sergilendiği panonun önüne gittim. İşte oyunun, dahası Kerim Korcan'ın kimliği oradaydı. 3. Hamur kağıda basılmış, mütevazi bir duruşla karşı - ileriye bakan bir fotoğrafının altında yazılanlar onu anlatıyordu. Cezaevi gerçeklerine tanıklık etmeyen biri Linç'i yazamazdı evet. Korcan, 12 yıllık cezaevi yaşamından üretmişti Linç'i, Tatar Ramazan'ı, İdamlıklar'ı. Adapazarı'nın bir köyünde doğmuştu. Yoksulluk nedeniyle okuyamamış, ilkokulun 4. sınıfından ayrılmak zorunda kalmıştı. Daha sonra aile İstanbul'a göçüyor. Küçük yaşta hayata atılıyor, saatçı çıraklığı, berberlik gibi işler yapıyor. Hem kitabın, hem sınıfsal çelişkilerin bol olduğu bu kentte Korcan'ın inançları, dünya görüşü değişiyor ve Marksizimle tanışıyor. Partili emekçilerin arasındadır. Bunun bedelini ise ağır ödüyor elbet. Yirmisinde bir delikanlı iken girdiği cezaevinde tam oniki yıl yatıyor.

Sevgi yok mu ah o sevgi!

Yirmisinde olan bir delikanlının sevgilisi olmaz mı? Korcan, esmer güzeli bir kıza tutkundur. Gel gelelim hükmü yiyip, cezaevi koğuşunda yerini alınca, Adalet adlı o kıza «Beni bekleme» der. Temiz, tutkun bir sevginin ihaneti olur mu? «Hayır» der Adalet, «bekleyeceğim seni.» Uzun, içtenlikli mektuplar dönemi başlar aralarında. Bu mektuplar Korcan'ı etkiler, gitgide yazma eylemine dönüştürür. İfade etme güçlülüğünü kavrayan Korcan yazar adayıdır artık. Gözlemleri ve algılama biçimi değişmiş, bu kez cezaevi konularına döner, kalemini gerçeklere yöneltir. Ne var ki yazar olmasında büyük etkisi olan o sevgi ve ilham tanrıçası kız ölür. Evet, Korcan, cezaevinden çıkmadan Adalet ölür.

Cezaevinden çıktıktan sonra da Adalet onun için saygın bir yerde hep varlığını sürdürür. Orta yaşta, yorgun biri olarak özgürlüğüne kavuşan Korcan, ekmeğini kalemiyle kazanmaya çalışır. Yeni yapıtlar üretir, Dimitrof Geçiyor, Patrona, Ey Gaziler, Ateşten Köprü, Canlı Bayraklar, Harbiye Kazanı, yayınlanır.

«Ben bu arada solun sanatsal açıdan bir romanı sayılabilecek kitabımı da bitirmek üzereyim.(*)» Dediği, henüz yayınlanmamış yapıtları da bulunmaktadır. Sınıfının adamıydı Korcan, bunun için başı dertten kurtulmuyordu, son kitaplarından biri olan «Ateşten Köprü» yüzünden DGM'de yargılanmıştı. Dost canlısı, iyi yürekli insan yine de şöyle diyordu: «Biz yalnız realist değil, namuslu gerçekçileriz, hırs yatıştırmak için düşmanın bile yüzünü karalamayız.(**)»

Ankara'da bir ekim günü, «Ölüm Pusuda»

Anakent Belediyesi'nin düzenlediği kitap fuarında Cumhuriyet Kitap Kulübü Ankara Temsilciliği standında kitaplarını imzalıyordu. Yanına gittim. Yıllarca yazışmamıza, dergide yazılarını yayınlamamıza karşın bu ilk buluşmamız olacaktı. Yorgun görünüyordu. Bunu yetmiş iki yaşının verdiği bir yorgunluk olarak yorumladım. Bir süre konuştuk. En son kitabı olan «Ölüm Pusuda»yı yayınevsiz, kendi olanaklarıyla yayınlamıştı. Kitabı pahalıya mal etmekten yakınıyordu. Kandamarlarında dolaşan ölümcül kanın adıydı belki de bu kitabın adı. Onun için son yapıtına «Ölüm Pusuda» demişti. O günün anısı olarak imzalı Ölüm Pusuda duruyor önümde. «Capon» adlı sevimli çocuk kitabını da Şirin'e imzalamıştı.

İstanbul'a dönünce bana bir miktar gönder senin adına satalım, demiştim. Memnun oldu, gönderecekti. Kitaplar gelmedi. Dönünce fenalaşıyor, hastaneye yatıyor. Damarlarındaki kanser onu teslim alıyor.

9 Kasım akşamı, haberlerde, Yazar Kerim Korcan tedavi görmekte olduğu hastanede kan kanserinden öldü, deniyordu. Haberi duyan Şirin, Baba, dedi, bize kitaplarını imzalayan amca ölmüş. Evet, dedim, ama yazarlar kitaplarıyla hep aramızda yaşarlar kızım...

Aydın DOĞAN

mektuplarından
(*) 10.3.1989, (**) 10.10.1989

Yüksel Demirekler
EMEK VE BİLİNÇ
— denemeler —
çıktı, 4000 TL.
Aydın Kitabevi

ölüm pusuda

● Kerim KORCAN

Tutuklular da hasta olur, iyi kötü bakılır, peki, ya adam fikir suçlusuysa ne olacak? Neresinden bakarsak bakalım, bu soruya cevap bulmak zor. Bir mahkûma yaslanarak, ayaklarımı sürüye sürüye getirilmiştim oraya. Şimdi, belki tekmil hastaların gözleri üstümdeydi, şu var ben, inzibati bir suç işlemiş gibi hep yere bakıyordum.

İki adım ilerde boş bir yatak var, anlaşılan şu ki, henüz yatmam için ferman yok. Neden acaba anlamadınız mı, ben fikir suçundan tutukluyum? Onun için yakınmam, yaşamak hakkımın savunusunu yamam bir anlam taşımaz, kulak asan da olmaz hani. İyi ama, demir adımlarla yürüyüp giden zamanı ne yapacaksınız? Ecel saatı son kanpanasını vurdu vuracak, cılız öküzlerin çektiği kağnı gibi ohha, kalbim durdu duracak! Kesinlikle şakaya alınacak bir durumda değilim yani?

İki hekim gelmiş, tam önümde tartışıyorlar. Konu nedir, hep o bir adam var burada, katil değil, hırsız değil, karmanyolacı değil ya ne peki, fikir suçlusu? Bir de, hemen yatırılması gereken ağır hasta üstelik, ne yapmak gerek? Cezaevi Müdürü diyormuş ki: «O adamın acilen tedavisine başlamak lâzım geldiğini anlamak için hekim olmağa ne lûzum var, ama, suçunun mahiyeti itibariyle bir de Savcı beye danışmak zaruretini düşünmeyelim mi, suç bulaşık, biz de emir kuluyuz?»

Bir taraftan canımla uğraşırken, öteyandan kulak kabartarak kapabildiğim, anlayabildiğim sözler bunlar, bir de kafama çakılanlar, beni çarpanlar, içimde yalancı bir umut yaratanlar var. Başhekim üstünde dura dura, arkadaşına diyordu ki:

«Önce bizim anlamamız gerekli beyim hastaneyle salhaneninin farkını, sonra da, cezaevi yetkililerine gelsin sıra?»

Benim kafamda da aynı sorunun bir başka çengeli:

«Peki ama peki, demir adımlarla akıp giden zamanı ne yapacaksınız, beyler ben ölüyorum!»

Hay Allah, karşı görüşteki doktor dayatıyordu:

«Yok yok, gene de resmi görüşü kollamamız şarttır!»

Başhekim artık sertleşiyordu:

«Canım Hayali bey, neme gerek benim hastanın siyasi inançları? Baksana, adam ayakta duramıyor, acilen müdahale değil mi bizim esas görevimiz?»

Gerçekten, kökünden çürümüş kuru bir ağaç gibi duruyordum orada, yıkıldım, yıkılacağım. Peki benim durumumu bu inatlaşan doktor da görmüyor mu? Bakıyorum yalvarmadan uzak bir havada yüzüne, onu anlamağa çalışıyorum, tuhaf değil mi, kötü bir adama da benzemiyor?

Dönüyor Başhekime :

«Suçu malûm, demek istiyorum hani, yanlış anlama, bize de bir leke bulaşmasın?»

Başhekimi canevinden vuruyordu bu kancık, kaypak tavır belli ki, acı acı gülümsüyordu:

«Allaşkına Hayali bey, hastaneleri de politika arenasına çevirmeyelim, meslek onuru denilen şey, biz ona cesaretle sahip çıkarsak vardır? Bunu unutmayalım!»

Biz dokuz doğuruyorduk, Hayali bey tatlı bir dönüş yapıyordu:

«Ben de aynı kanıdayım Başhekim bey, yanlış anlamayın?»

Başhekim derin bir nefes alıyordu:

«O halde, önce hastadır bizim için önemli olan, onun hangi siyasi inancı taşıdığı değil!»

Susuyordu şimdi Hayali bey susuyordu, Başhekim sürdürüyordu:

«Kaldı ki, mahkûm da değil bu adam, tutuklu. Mahkeme hakkında henüz bir karara varmamış, gerçekten suçlu mu, yoksa suçsuz mu, bu da anlaşılmamış?»

Başhekimin mantık yağmuru karşısında Hayali bey belli ki adım adım geriliyor, ilk çıkışının izlerini silmeğe çalışıyor:

«Evet evet Başhekim bey, işin bu tarafı da var, bir de vicdan var?»

Canımı dişime takmış onları izlemeğe çalışıyorum, şaşılacak şey, demek vicdan da var? Başhekim beni gösteriyordu:

«Şimdi sağlık bakımından mutlak bir çöküntünün eşiğinde görünen bu hastamızın imdadına koşmamız gerekmez mi beyim? Zatürre, kara yırtıcı bir kuş gibi kanlı pençesine almak üzere onu. O halde davranmalı, karşı tetbirlerle bu saldırıyı durdurmalı, sonra sabırla savaşarak geriletmeli, hastayı hemen bu belâ kuşunun pençesinden çekip almalıyız?»

Kulaklarıma inanamıyordum:

Başhekimin bu övgülere değer insancıl tavrı takınması, siyasi sakıncaları hiçe sayması, benim bakımımdan ışıtıveriyordu ortalığı. Öteyandan, zehirli kuşku havasını darmadağın ediyor, canıma kıymağa hazırlanan kanlı gölgeyi elinin tersiyle, hiç çekinmeden aramızdan koğuyordu. İnanılır şey mi bu? Son bir hamle yapıyor, güçlükle kaldırıyordum harap başımı, inanmaz bir sevinçle bakıyordum ona. Gözlerim şimdi çevremi seçemeyecek kadar nemli, göğüs kafesimdeki olanca nefesimi zorlayarak, bir iki minnet sözü söylemek istiyordum Başhekim Beye:

«Teşekkür ederim muhterem doktor, teşekkür ederim!»

Ben ki bunları söylüyorum, namuslu bir gülücük beliriyor onun yüzünde, namuslu diyorum bakın, kolayca unutulmaz. Sonra, içimden içimden ekliyorum:

«Doktor Doktor, sen hangi alemlerin insanısın?»

Belli ki, artık tartışma bitmiş, çürük bir ağaç gövdesi gibi götürüp bırakıverdiler beni o boş yatağa. Yalancı bir rahata kavuştum, yerle gök, tabanla

BEN BU KENTE KÜSKÜNÜM

NUSRET GÜRGÖZ

Şimdi anıları yitik bir delikanlının,
Yanık türküsüdür düşen dillerime
Ayrılık ve kırıklık öznesiyle çağlayan,
Şimdi hasretleri çılgın bir delikanlının.

Belleği yorgun bir delikanlının şimdi,
Şaşkın ve içli dilleridir yüreğime düşen.
Onulmaz yalnızlığı ve güzcül umudu,
Bekleyişin sonsuzluğunda şimdi bir delikanlının.

İki gözü elayı anımsarsın; hani şu bukleli kız.
Günde iki öğün sevisini taşırdı fakülteye ve yüreğime.
Yüreğime ve belleğime koşardı günde her öğün.
Umudu ve hüznü gözlerine yakıştıran o ceren.

Ben bu surlu esmer kente küskünüm,
Karpuzlarına, heybelerine, delilo'larına.
Alınıp gitti, dost yüzlü ilkyaz kız.
Iraklığın ve yalnızlığın otağına.

1987

tavan, ölümle kalım, kinle sevgi, savaşla barış, dostla düşman, korkuyla inanç arasında, az şey mi bu? Kesinlikle hayır! - Viran olası hanede evlâdu iyal var - dememiş mi şair? Yani, ana - avrat, yani çoluk - çocuk, bir de bilinçlisin, yurdunun çözüm bekleyen sosyal - siyasal konularından sorumlu değil misin Of of, işte görüyorsunuz, derdimle başbaşa bile kalamıyorum. Sanki koskoca evren ağrılarla çatırdayan sırtımda, peki, ben bu kanlı tüneli geçebilecek miyim?

Ne diyor Tatar Ramazan:

«Aşılmaz dağ yoktur bence /İnsan biraz cesur mudur?

O günkü şartlarda, zatürreden cezaevi hastanesinde tedavi olmak, bir bakıma nalbanta gözlük tamir ettirmek, demek. Zaman zaman huzuruna çıkarıldığınız mahkeme hakkınızda karara varmadığından, kesilecek sığıra sayıyorsunuz kendinizi, iyileşmenin tadını çıkaramıyorsunuz. Ama, mantıklı düşünmek neyi gerektirir, ölümle yüzyüze geldiğiniz anla, düzelmeye yüztutan bu günkü halinizi doğruca ölçüştürmeyi? Ateşten bir salıncakta kolan vurduğunuzu hiçbir zaman unutmayacak, kendinize devamlı - yerde misiniz, gökte misiniz hep bunu soracaksınız?

Berbat bir durum mu yani? Yoruma bağlı!

Evet, benden başka canlılar da var burada, biraz biraz kendime geldikçe farkına varıyorum. Öteyandan, benim yakın olmam, kaynaşmam gereken kişiler bunlar. Selâmlaşıyoruz. Uçurumun kenarından dönebilen bir kişi olarak, ölüm - kalım savaşçısıyım ya yürekten kutluyorlar beni. Canımı dişime takarak yaşamağa devam etmem, onları da güçlendirmiş besbelli, hasta, renksiz bir gülücük var şimdi dudaklarında. Ama, seslerini bana ulaştırıyorlar:

«Geçmiş olsun bey, geçmiş olsun!»

Biri dikiliyordu o ara karşıma,

Genç neşeli, yırtıcı bir anlatım var yüzünde:

«İyi bak ama, beni tanıdın mı abi?»

Bir hastane görevlisi mi, süzdüm süzdüm:

«Tanıyamadım aslan, sesin yabancı değil?»

Gülerek açıkladı:

«Seni ben getirdim siyasi kısımdan, adeta sürükleyerek?»

İlgim artıyor dedim ki:

«Bizim de elimizden tutanımız bulundu demek, sağol?»

Direncimi kollayarak sürdürüyordu:

«Ölümle burun buruna gelmiştin, gittin gidiyordun?»

Bir daha anlaşılıyor, insan toplumda yalnız değil, hasta da olsa, mapusta olsa? Korkunç olan, yalnızlık duygusuna kapılmaktır! İşte bir adam çıkıyor, en perişan, en çaresiz anımda gelip elimden tutuyordu. Kimdir, kimin nesidir bilmiyorum? Cam gibi gözleri gözlerimde, ondan güç kuvvet alıyorum. Bir yangın şeridi gibi geçiyor buraya getirildiğim gün gözlerimden, tüylerimi ürperterek, yanardağlar gibi geçiyor. Soruyorum tekrar tekrar, gerçekten bu işin bir mantık dayanağı var mı, mapusta bile yaşamak hakkımız tartışılıyor? Peki biz, bir takım sosyal - siyasal gerçeklerin gönüllü savunucusu değil miyiz? Ispatı gerekmeyen doğrulardan yola çıkmıyor muyuz? İşin püf noktası da burada galiba, bilinçli kitle desteğine dayanmayan doğrular, hiç bir işe yaramıyor. Yıllardır başımı taşlara vura vura anladım bunu?

O, yatağımın ucuna ilişiyor:

«Bişey ister misin abi, bişey?»

«Belli ki yaşıyorum artık, istemez miyim?»

«Çekinme çekinme öyleyse, Allaşkına söyle?»

«Aylardır ayrıyım, çocuklarımı görmek isterim?»

«Ona olur demezler, belki de bayramdan bayrama?»

«Canın sağlosun, n'apalım, bağrımıza taş basarız?»

«Olacak bişey söyle, abim gibi sevdim seni yalan yok?»

«Bitek Bafra sıgarası, bakalım körükler çalışıyor mu?»

«İçme abi içme, daha zamanı değil, ona da sıra gelecek?»

Ucuzundan bir fikir mi koydum yığınların tarih içindeki yeri, rolü üstüne? Yılgınlık, eyyamcılık belirtileri mi var anlatımımda? Durum açık, kitlelerin yürüttüğü geçim savaşıyla, aydınlar katında meydana gelen bilinçlenme, fikir mayalanması, en kısa yoldan, gene yığınlara taşınmazsa, onların içinde tartışmalar yaratmazsa, yığın-

lar bir taraftan ekmeklerini kazanıp, bir taraftan da genel doğrulara ulaşamazlar ki? Acaba, yanılıyor muyum? Üretim, iyi kötü bir çözüme ulaşmış, ama, sosyal adalet ölçüsünde bölüşmek bir türlü aydınlığa kavuşamamış. Onun için hayat hızlı, acımasız, ama, fikirce gelişme ağır ağır, çok yavaş. Küçük çaydanlığın ısınması kolay, koca kazanların kaynaması zor, yıllardır çözemediğimiz düğüm de bu galiba?

O, soruyordu nefes nefese:

«Adın ne senin abi, darılma, merakettim de?»

«Selman, gönüllü politikacıyım, ya seninki?»

«Metin Özbora, gece işçisiyim, hırsızım Allahıma?»

«Ayıplamam inan ki, şu var, öğünemezsin, savunamazsın?»

«Buna ne gerek var abi, ben her zaman saldırıdayım?»

Gözlerinin içine bakarak soruyorum:

«Bir yakınlık buluyor musun aramızda, ha söyle?»

«Bilmem ki, galiba felâket arkadaşıyız?»

Ne çekiciliği, ne anlamı var bu kişisel konuşmaların, tartışmaların bilmem ,ondan, bir türlü uzak kalamamışızdır ömrümüzce? Halbu ki, yığınlar katında yaratılan fikir dalgalanmaları değil midir asıl önemli olan? Buradan yola çıkarak toplumu dinamizme kavuşturmak, kendi haklarının sahibi yapmak değil midir? Şu var ki, hemen bir ses, hemen bir karşılık alırsınız kişisel konuşmalardan, bu bişey de olmayabilir. Ama, kitleleri dile getirmek, bir tavra yöneltmek kolay mıdır. Öyle olur ki, bazen uzun yıllar beklemek zorunda kalabilir, hatta hatta, zindan köşelerine düşebilirsiniz?

«Abi be abi, ne demek gönüllü politikacı?»

«Genel anlamda mı Metin, gerçek anlamda mı?»

«Tabii, gerçek anlamını öğrenmek isterim?

«Yağmurları üleşmek, üretileni insan gibi bölüşmek?»

«Ne çıkıyor bu karmakarışık lâflardan Selman abi, söyle?»

«Görüyorsun sosyal - siyasal çatışmalar çıkıyor?»

«Para var mı, mangır var mı, çıkar var mı ucunda?»

«Yok yok Metin, inan canım kardeşim böyle bişey yok!»

«Öyleyse ne var abi, bak, canını burnundan soluyorsun?»

«İnan ki, öğünç var, koskoca toplumsal bir nam var!»

«Sadece nam içinse?»

«Evet, yetmez mi bukadarı?»

«Gider Taksim Abidesine bir bomba korum, tarih beni de yazar!»

Doğrular yalınkat olabilir, ama doğrular desteksiz, doğrular havada olamazlar. Gerçek yerine oturamamasıdır onları önemsizmiş gibi gösteren, zavallı kılan? Geçtik toplumda yarattığımız fikir ağırlığımızı, yaşayıp yaşamamamız bile, iki doktorun dudakları arasına sıkışıp kalmışsa, burada bir su kaçıklığı var, demektir? Doktor Hayali bey, benim, ya da arkadaşlarımın, her hangi bir fikrimizi tartışmıyor ki, o pervasızca benim yaşayıp yaşamayacağımı hükme bağlamağa çalışıyor! Eğer bunu yaparken bir an bile vicdan azabı duymuyorsa, ben o zaman, kusuru biraz da kendimde aramalıyım? Öyle ya, geçtik toplumda yaratmamız gereken sosyal - siyasal ağırlıktan, adamın, benim ismimden bile haberi yok?

Metin Özbora, şaşıyor, şaşıyordu:

«Silâhsız savaşa çıkmışsın abi, darılmadın değil mi bana?»

«Yook, ama gerçeğin bu sadece bir yüzü, farkında mısın?»

«Getirdiler bir yatağın başına, ecelteri döktürdüler?»

«Ölsem bişey değişmezdi ki, insan unutabilir ,tarih unutmaz»

«Zindana atarlar abi, bıçak sırtı kadar ışık göremezsin?»

«Olsun, volta atarım, şarkı söylerim, şiir yazarım!»

«Kalem gerekmez mi, kâğıt gerekmez mi, ışık gerekmez mi?»

«Boş ver sen, kalem de, kağıt da, ışık da kafamda benim!»

Durdu, derinlemesine baktı gözlerime:

«O şiirlerden bir tanesini yaz ver bana abi?»

«Olur Metin Özbora, felâket arkadaşım olur!»

Ölüm gene pusuda belki, şuda var ama, beni belli ki korkunç ağına düşüremedi. Bu ara, şiirlerimden birini, kaleme alıp Metin Özbora'ya versem . ne olurdu sanki? Onları, kitap haline getirince dostlara, okuyuculara sunmak kararındaydım, bu sebeple, yazık ki sözümde duramadım. Üçbeş cızbız köfte, biraz yoğurt, makarna, haplar, iğneler, dereceler, hasretler, galiba, onbeş gün kaldım Cezaevi hastanesinde. Sırada, acilen yatması gereken hastalar da vardı böğrüme iğne gibi batan bir sancıyla çıkardılar beni oradan. Ağrılarımı zamanla unuttum, şu var ki, bana sitemli bir selâm bırakarak tahliye olan, şiir sever, hırsız dostum, Metin Özbora'yı unutamadım...

DEMLERİMİZ

AYDIN ŞİMŞEK

Çıralarınızı yakın ayın gölgesinde
Genç keşişlerin erdemli güneşleri gecenizde
Gelmeye kurdum kendimi usunda zamanın
Mermer güzellerim antik değerlerim
Yüzümde efkarlı meyhane duruşları
Cansız etlerim / Canlarım
Dağ kokulu göçerlik
Kendi rüzgârımla öpmeye hepinizi
Çıralarınızı yakın çöl sessizliğinde
Kum çoğulunda demlerimiz.

Mayıs 88 Muğla

geceden

● **Cumhur ORANCI**

Eski bir zamanın içinde uzayıp giden saydam duvarlardan koridorda uzun bekleyişlerin gözlerindeki alevi söndürdüğü, eskimiş paltolarına sarınmış, olmayan bir istikamete varmak için, yorgunlukların eskittiği koltuklarda hiç gelmeyecek bir sonu bekleyen yolcuların arasında oturuyor O,

leş gibi pantolonu, buruş buruş gömleği ve ayaklarında paramparça ayakkabılarıyla,

ve saydam terminalin hoparlörlerinden buyurgan bir erkek sesi duyuluyor, 'işte avcumuzun içindesin; kaçamazsın bir yere sen vatan haini komünist!' ve ardından upuzun bir kahkaha duyuluyor hoparlörlerden ve işte o anda kendini karanlığın içinde buluyor O ve karanlıklar O'nu parke taşlarıyla döşeli bir sokağa bırakıyor.

Cıvıl cıvıl iki çocuk, biri oğlan biri kız heyecanla O'nun gireceği apartmandan içeri giriyorlar ve nesnelerin salt devlerden oluştuğu evrenlerinde merdivenlerden pürneşe çıkıyorlar ve O, artık belleklerden silinmiş bir zamanın karanlık bir yüksekliğinde o küçük kız çocuğuna diyor ki 'korkuyorum ama ben çünkü annanem dedi ki çok günah ama dedi caminin içinde oynamak minareye çıkıp da oynamak da günah' ve küçük kız diyor ki 'amann nolacak oyun bu hem çocukların günahları olmazmış ki ta büyüyünceye kadar hem niye korkacakmışım ki yoksa sen korkuyor musun ama erkekler korkmazmış yani korkmamalı' diyor ve aşağıdan ağabeyinin sesi geliyor, 'inin minarenin tepesinden aşağı minarede saklanmak bak saklambaç oynamak günahtır minarede bak eğer inmezseniz söylerim babama' diyor ve O, o kapıyı çalıyor ve artık O'ndan çok uzaklarda olan ağabeyinin ve eskilerde minarenin tepesine saklambaç oynarken beraber saklandığı yengesinin isportalarda satılan kitaplarda ya da gazete fotoromanlarında yazılmış öyküsü ezberlenmiş yaşamlarının içine gireceği ve ağabeyinden paranın ve parayla para yapmanın o insanı tanrılaştıran erdemini, halk denilen nesnenin iğrenç ve başı ezilesi vahşi bir çocuk olduğunu öğreneceği ve yengesinin O'na yazdığı tiyatro oyunlarını anlatacağı ve gıyaben idama mahkûm edilmiş bir vatan hainini kardeşi olduğu için birkaç gün evinde saklama erdemini gösteren ağabeyinin bir gece eve zil zurna sarhoş gelip O'na ne kadar acınası bir enayi olduğunu anlatacağı gece ağabeyi salondaki koltukta sızdığında O banyoya girip banyo alırken o sırada mutfakta yemek yapan yengesinin kaynar kazanlarda haşlanma korkusuyla banyonun kapısını açıp soğan kokan elleriyle yarı sabunlu O'na sarıldığında ağabeyinin koltuktan kalkacağı ve banyonun kapısına varır varmaz düşüp bayılacağı ve yengesinin O'na küfreden haykırışlar ve gözyaşlarıyla yerde yatan ağabeyine sarılacağı eve gireceği anda karanlık bir zamanın karanlık bir köşesindeki minnacık bir saray gibi bir evin karanlık bir odasında gece lâmbası yanıyor, gece lâmbasının ölgün ışığı yatakta horuldayan, eli apış arasında genç bir adamı aydınlatıyor o adam ki geleceğin ünlü bir patronlarından biri olacak bir adamdı ve yanından, işi havada uçan kuşların içindeki kurtçuklara meşrubat dağıtmak olan yani hostes denilen bir kadın doğrulacak, ürkek adımlarla salona geçecek, pencerenin önündeki bir koltuğa bağdaş kurup oturacak ve pencerenin ardında üniformasını giyen gecenin O'nun idamını infaz etmesini bekleyecek ve işte o anda o hostes

duvar

● **Özer ELTUGAY**

Bazı zamanlar kendi kendime soru sormaktan korkarım. Oysa düşünmek bir anlamda da soru sormaktır. Salt hayal kurmak bile bir şeyleri sorgulamadan gerçekleştirilemez, çünkü imgeleri şekillendiren, onları sıraya dizen sorulardır. Beynimizin bir köşesinden diğer köşesine durmadan akan sorular. Düşünülmesi gereken ne çok şey vardır, değişmesi gereken ya da kabullenmek zorunda olunulan ne çok şey vardır ve değişmezlikler sanki mutlak durağanlıklarmış gibi, sonsuza dek hep varolacaklarmış gibi ürkütür çoğu kez. İşte böyle anlarda sorular çağlayanı bütün sesini kısar, yalnızlığın habercisi oluverir.

Bir an kapatın gözlerinizi ve sonsuzluğun duvarlarını yalayan bitmemişlikler senfonisini duyun. Aşklar, sevgiler, dostluklar, nefretler ve daha sayısız enstrüman bu yarım yamalak işittiğiniz.

Gün, hafta, ay. Odadaki ağır kokuya bakılırsa bir kaç ay olmuş uzakta geçen zaman. En son şu kırık iskemlede oturup duvardaki kirli yazılara bakmıştım. Neden yazıldığı şimdi belirsiz gelen bir yığın sözcüğün dizili olduğu ve her bakışta bir ibadetmişcesine teker teker okunan ve her okunuşunda yeni anlamlar şekillenen yazılara.

Yaşam denen çelişkiler yumağının bir parçasıdır duyar benim için. Diğer duvarlarda olmayan bir şey vardır çünkü onda, duygu. Uçsuz bucaksız duvarlara karşı yükselen bir tepki vardır alaca kirli renginde ve çizgilerinde. Belki de onun için bir gelenektir gülümsemek duvara karşı, ulaşamamanın ezikliğiyle. Boş yerlerde de vardır duvarda, grileşmiş mavilik ürkütür, duvara yazı yazmak kolay iş değildir de hani, yırtıp atamazsınız. Yarım bir roman gibidir duvar, yarım bir sevda gibi kısacası bizim dünyamız gibidir duvar.

Kapının altından atılmış bir uzun not var. Ne zaman atıldığı pek belli değil ama özenle katlanılmış köşelerinden birinde yağmur mevsiminden kalma çamur izleri var.

Açlan bir kağıt parçasının yarı boş odada bıraktığı kalıcı ve donuk bir hışırtı işitiyorum. Çamurlar usul çıtırtılar yayarak çok kısa bir süre toz bulutu oluşturuyorlar.

Aramak kadar uzun, bulmak kadar acımasız bir not, yoksa bu bir mektup mu, belki öykü bile denilebilir, çünkü mutlu kişilerin öyküsü yoktur, mutsuz kişilerin masalının olmadığı gibi. Geriye dönüp bakmamı engelleyecek bir kapan. Nefret değil yazılanlar fakat çok ürkütücü. Korku diyor yazıda... Bir tür korkuydu yaşadığın... Onun sıcaklığını karşılayabilecek bir yüreğin asla olmadı diyor.

O'nun ne kadar şanslı olduğunu düşünecekti; çünkü yeryüzünde ne zaman öleceğini bilen tek insandı O.

ve hostes sokağın karşısındaki otobüs durağından bir uçağa binecek, gecenin içinde akıp giden uçakta yolculara servis yapıp hostes koltuğuna oturduğunda birazdan idam edilecek o...

Pırıl pırıl bir gün yüksek bir yere çıkıp (faşist çetelerin öldürdüğü bir devrimci gencin cenaze töreninde o hostesin otobüsle oradan geçerken gördüğü ve lisedeyken tanıdığı) genç adamın sol yumruğu havada ki aynı Sovyet Konsolosluğunun camekânındaki bir adamın resmindeki gibi portresini eşya deposu gibi belleğinde çizmeye çalışırken uçaktaki bütün yolcuların kalkıp uyurgezer adımlarla üstüne üstüne doğru yürüdüğünü görünce uçağın kapısını açıp karanlığın içinden O'na doğru koşacak ve O'nu karanlık bir zindanın ıssız bir köşesinde bulacak ve yanına oturup başını O'nun omzuna dayayacaktı o hostes,

ve o bir andan da kısa bir an içinde kapısı açılacaktı zindanın, içeriye koridorun ölgün ışığı uzanacaktı bir çizgi gibi ve O,

o çizgide büyüyecek büyüyecek devasalaşacak devasalaşacak ve bir yumrukta zindanın duvarlarını yıkacak ve bir ayağını başka bir gezegene atacak ve upuzun bir çizgide dizili topların üstünden sıçraya sıçraya sonsuzluktan asılı duran bir ışık peteğine tutunacak, devasa gövdesini o petekten içeri sokacak ve peteğin içindeki karanlık koridorlarda koşacak ve yorulup düşüp uyuyakalacaktı.

Omuzlarına plastikten makineli tüfekler asmış çocuk askerler uyandırdılar O'nu ve ellerine kelepçe takıp, aralarına aldılar O'nu ve bir tiyatro sahnesine soktular.

Sahnede pırıl pırıl cicileriyle yığınla çocuk vardı ve tiyatronun koltuklarında kanatları kırılmış kartallar gibi hüzünlü bakışlı, üstleri paçavralarla örtülmüş kocaman elli kocaman insanlar oturuyordu ve yengesi sahnedeki çocuklara 'çocuklar unutmayın ki siz büyük adamlarsınız, büyük adamlar gibi soyluca kaldırmalısınız kadehlerinizi, büyük adamlar gibi ölçülü gülümsemelisiniz, büyük adamlar gibi kibar kibar oturup kalkmalısınız...' diyordu o çocuk askerlerin arasında, pahalı elbiseli çocuk sürüsünün arasından geçip sahnenin öteki ucunda duran kâğıttan bir ejderhanın çektiği kâğıttan bir arabaya doğru giderken beyim dedi olur mu böyle şey bu devirde ana caddede at arabasının işi ne?

ve O gülümsedi yanında oturan yaşlı adama; otobüsten indi ve sahil yolunda denizin serin kokusunu içine çekti ve her zamanki gülümsemesiyle doluydu yüzü deniz kenarında bir kanepeye oturduğunda ve bir falcı kadın geldi yanına dedi bakam be falına ve açtı O avcunu açtı ve dinledi asırlar önce uzak bir masal ülkesinden sürülmüş aşk çocuklarının torunlarının torunlarının tarihini ve dedi ki falcı kadın bak budur senin kalp çizgin bak görüyor musun ve baktı O avucunun içine baktı,

sahara gibi uçsuz bucaksızdı avcu,

ve kendini gördü o çizgide,

koşuyordu alabildiğine peşinden o falcı kadının,

ama o kadın ağır kalçalarını nazlı nazlı sallaya sallaya ağır ağır yürüyor O koşuyor kan ter içinde koşuyor koşuyordu,

Senin peşinden ey sen kahpenin dölü kahpe işte koşuyor O gene senin peşinden!

ey sen çağların hiç yaşlanmayan güzel orospusu umut.

Oysa korku yalın bir duygu değildir. Pek çok duyguyla bir bütün oluşturur, şu birbaşınalıklar dünyamızda, Mutlulukta, aşkta, sevgide, nefrette hep korku da vardır, ancak öyle benimsemişizdir ki bizi yönlendirmesine aldırmayız. Davranışlarımıza, duygularımıza yansıyıveren bir güdüdür korku, çoğu kez yoktan varolagelir.

...Sen kabuğundan sıyrılıp kendini yeni baştan yaratma özgürlüğünü ona ve kendine veremedin. Sen bir zavallısın, zavallılar da evrensel bilinçten yoksun yaratıklar değil midir? Onlar da yaşamın kıyısında durmakla mutlu olduklarını zannetmezler mi? Ondan uzak dur...

İmgeler şekillenliyor ister istemez, belleğimin derinlerinde bir yerde. Hava kararmış, ılık bir gün batımı. Aşağılarda koyu renkli damlar, çocuk sesleri ancak kuşların kanatlarına asılarak yukarılara, bize ulaşabiliyorlar. Küf kokan taşların üzerinde onu öpüyorum. Rüzgâr saçlarımızı birbirine karıştırıyor, tıpkı atın üstündeki süvariler gibiyiz. Ayaklarımızın dibinde kimbilir hangi öpüşlerden, hangi sevgilerden kalma gizemli kırıntılar.

Hepsi bu kadar. Sonu ve başı olmayan ama hoyratça yaşanan bir süreç, öyle ki pek çok duygunun birbirine karışıp yok ettiği ve bütünlüğün hiç bir zaman gerçekleşemediği bir yaşanmışlık belgesi.

Duvarda böylesine çok boşluklar varken onu nasıl bambaşka bir renge boyayabilirim ki? Pek çok soru benden yanıt dilenirken senin sevgine saygısızlık etmem de suç değil mi? Eleştirinin kudreti eylem yapabilme yetisinde gizlidir, ya eylem yapay bir davranış kalıbında varolmaktaysa ve ben bu kısır döngüyü yırtmak için çabalarken beni yalnız bıraktıysan sana olan sevgimi nasıl koruyabileceğimi hiç düşündün mü?

Bahçeden ipeksi bir tınıyla cıvıltılar yükseliyor. Kuşlar her günkü bir günmüşcesine özgürce ötüşüyorlar. Onları susturmaya çalışan hiç bir güç yok.

Güneş pırıl pırıl öğle aydınlığında yavaşça göğün katlarına doğru tırmanmakta. Rüzgâr belirsiz bir koruda, belirsiz bir ağacın dallarında, tatlı melodiler fısıldamakta ve ben öylece, kayıtsız ayakta durmaktayım. Hiç bir şey düşünmeden, doğanın sıcak kollarında huzur arar gibi, hiç bir renk, hiç bir müzik yok. Gözlerim duvarda, bir yazıyı ilk kez görüyorum sanki «Varolan bölünmüş olursa hareket eder, hareket edince de var olamaz». Biz o ve ben olarak ayrışmışız, ancak yine de varız. Yokolmanın ötesinde bir varlık, yazıdaysa bunun adı hiçlik.

ölüm'ün şaşırtmacası

[Irak yazınında 1930'larda parlayan Yusif Mati'nin bu öyküsü, «Gilgamesh» dergisinin 1 - 1988 sayısından çevrilmiştir.]

Işıksız gece. Gökyüzünde kara bulutlar koşuşturmakta. Gökgürlemesinin ardından göz kamaştırıcı bir ışık, yarım saniye içinde çakıp söndü. Ortalık kapkaranlık. Bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu. Çılgın bir rüzgar kapıları, pencereleri sarsmaya başlamıştı.

Adam, yüzünü pencerenin camına yapıştırmış, hızla inen yağmurun camlardan aşağı kayışını izlemişti bir süre. Gök gürleyince yüzünü geri çekti. Pencereye vuran yağmurun sesi sinirlerini bozuyordu.

Bir gökgürültüsü daha koptu. Adam geriledi. Nemli alnını eliyle sildi. Gözlerini yumdu, açtı. Haykıracakmışcasına derin bir soluk aldı. Sonra yeniden, camları döven yağmura dikti gözlerini. Yağmur damlaları, birbirlerinin ardından, tek tek yok olup gidiyorlardı. Canlılar da öyleydi işte; hiçliğin perdesinde bir an görünüp yitiveriyorlardı.

Adamın öfkesi, gözlerinden okunuyordu. Elini cebine sokup, kimliği belirsiz bir hayalet gibi gezinmeye başladı. Yan odaya doğru giderken, duvara koskocaman vuran ürkünç gölgesi, dev bir hortlak gibi onunla birlikte yürüyordu.

Odaya girince yatağa yaklaştı, yorganı kaldırıp altındaki zayıf yüze baktı; çektiği acıdan buruşmuş bir çocuk yüzü...

Kanı çekilip de küçülmüş bu yüze dikti gözlerini; dudaklarını sıkarak. Hasta çocuğun ağır, sessiz solumaları, sonsuz dinginliğe kavuşmuş ruhların usul usul söyledikleri ilâhileri andırıyordu.

Adam kaygıyla çocuğun üzerine eğildi, ama yüzüne dokunmadan hemen geri çekildi. Çocuğunu öperek uyanmasına neden olmak istememişti belki. Ya da, bu öpüşüyle kendi güçsüzlüğünü sergilemekten ürkmüştü.

Bu güçsüzlüğü, yavrusu için duyduğu kaygı, acaba insan doğasının bir sonucu muydu? Yoksa, sevgi ve acıma uyandıran bir insanseverliğe mi kaptırıyordu kendini? Yani şimdi, çocuğunu iyileştirecek ya da en azından yoklayacak bir doktor mu bulmalıydı,

Hayır... Kendini hiçbir duygusallığa kaptırmamıştı. Doktor çağırmaya gelince, tıp bilimine hiç mi hiç güvenmiyordu.

Böylesine tükenmiş insanların tıbba, ilâca gereksinimi olabilir miydi? Yaşamı karşılamaya gücü yetmeyenlerin yapacağı tek şey, ölmekti. Yaşamak istemeyen bir insanı, ne diye, araya girerek, zorla yaşatmaya çalışmalıydı?

İnsanlar, yüksekten atıyorlar. Aslında insanın usu, şimdiye dek, olağanın üstünde hiçbir şey koymamıştı ortaya. Bütün buluşlar, olağan şeylerdi. İnsan usunun yaptığı; daha önce bilinmeyen ama var olan gerçekleri ortaya çıkarmaktı, yoksa doğaya bir katkıda bulunmak değildi... Kim bilir? Ortaya çıkarılmayı bekleyen daha bir sürü gizli gerçek vardı. Er geç bu gerçekler ortaya çıkarılacaktı; o zaman onları gün ışığına çıkaranlar, bu «icat»larıyla böbürleneceklerdi.

Dudaklarını sıkarak pencereye doğru yürüdü. Yağmur kesilmiş gibi... Bir ses duyunca yüzünü çevirdi; büyük bir sinek aynaya çarpıp duruyor; öfkeyle vızıldıyordu. Adam yüzünü yine pencereye döndürdü. Yağmur damlaları, arada bir, cama vuruyordu.

Birdenbire adamı bir kötümserlik sardı. Çocuğuna ilişkin gizemli bir gerçeği bulmuş gibiydi. Peşini bırakmayan, zincir halkaları gibi birbirine eklenen bu yıkımlar, çocuğunun doğumuyla başlamıştı. Çocuğu ölümüne yatağa çivileyen, onun kötü yazgısıydı.

Beynine üşüşen karmakarışık düşünceler, adamı bunaltıyordu. Şu çocuk, şu et - kemik torbacığı... Ne değeri vardı onun? Milyonlarca insanın içinde sanki bir boşluğu mu dolduruyordu?

Sineğin vızıltısı sinirine dokunuyordu. Pencereyi çekip açınca eline birkaç damla düştü. Nemli bir rüzgâr yüzünü sıyırıp geçti. Pencereyi kapayıp sıkıntıyla odada volta atmaya başladı. Gölgesi peşindeydi.

Ansızın, çocuğuna karşı büyük bir öfkeye kapıldı. Hiç beklenmedik bir düşünce apansız bastırıp adamı altüst etti.

Şu çocuğa insanlığın gereksinimi var mıydı? Ha yaşamış, ha ölmüş; bir şey farkedecek miydi?

Kendisi, bir baba olarak, acımasız bir katil gibi davranıp da çocuğunun yaşamını noktalama gücünü bulabilecek miydi?

İnsan insanı, sevmiş olmak için sevmezdi. İnsan, başka bir insandan elde edeceğini umduğu şeyi severdi aslında. Kendisi de, kuşkusuz, kendi çocuğunu, yirmi yıl boyunca böyle hastalıklı kalacağını biliyorsa, ne yapsa sevemezdi. Çünkü gerçekte, çocuğundan bazı beklentileri vardı, işte onlardı - sevdiği. Çocuğunu sağlığına kavuşturacak bir yol bulmaktan artık umudunu kesmişti. Gelecek kapkaranlık. Kafa yormak boştu. Çocuğun yaşamını sürdürmesinin hiçbir anlamı kalmamıştı. Cılız boynunu hafifçe sıkıvermek yeter, diye düşündü adam.

Yatağa doğru ilerledi. Vızıldayan sineği kovmak için durakladı. Çocuğun yanına gelip, kanı çekilmiş yüzüne baktı. Boynuna dokunduğu anda, soğuk bir ürpertinin kendi ensekökünden aşağı indiğini duyumsadı, tiksintiyle çekti elini.

«Benim işim değil bu,» diye söylendi. «Gerektiği gibi davranma gücü herkeste yok ki.»

Çocuğuna karşı içinde bir üzüntü duyuyordu şimdi. Üzerine doğru iyice eğildi; kirpikleri nerdeyse çocuğun alnına değecekti. Bir süre gözlerini kımıltısız bedene dikti, alnına dokununca buz gibi soğuk olduğunu gördü. O zaman şaşkınlık ve dehşetle yatağa iyice eğilip çocuğun gözlerine baktı.

Yağmur yeniden hızlandı. Pencereleri döven yağmurun sesi odada yankılanıyordu. Adam elini uzatıp hastanın bedeninde gezdirdi.

«Ah... Gerçek mi bu.»

Ölüm, adama sürpriz yapmak istercesine, işe karışmış; çocuğu yaşamdan koparmıştı.

(Çev.: Yaşar GÜNENÇ)

ÖYKÜLERDE YAŞAMAK

● Mansur ŞÖHRET

Beynim şakaklarımdan dışarı fırlayacak sanki! İçimdeki ses ne Asprinin ne de Gripinin yararı olmayacağını söylüyor. Mutfaktan çıkıyorum. Koridorun sonundaki oda ya taşıyor bacaklarım beni. Bırakıyorum kendimi bacaklarımın denetimine...

Hayır, hiç bir ağrı kesicinin yararı yok! Yine içimdeki o sesin sesi.

Şakaklarımı iki elimin başparmağı ile eziyorum.

Kitaplık karşımda.

Niçin buradayım?

Saçmalama canım.

Bazen saçmalıyorum işte! Başım... Bir Nötras olsa... Hayır diyor içimdeki engerek yılanın çınlıyan sesi. Ve elimin denetimsice kitaplığa uzandığını bir sis dünyası içinde görebiliyorum.

HEY VAPURLAR TRENLER...

Oktay Akbal'ın öyküleri. İçimdeki sesi dinliyorum. Belki çok uzun belki de çok kısa bir an, iri bir engerek yılanının beynimi parçalıyacağı sinsi sesini bekliyorum. Hayır, duyamıyorum o sinsi sesi. Kitabına adını verdiği öyküyü buluyorum.

HEY VAPURLAR TRENLER BENİ BURADAN GÖTÜRÜN DER BAUDELAIRE BİR ŞİİRİNDE...

Böyle başlamış öyküsüne Akbal. Sonra İstanbul'un cadde ve sokaklarında buluveriyorum kendimi.

Geç mi kaldım yoksa? diye bir korku var içimde. Aksaray dolmuş duraklarından yeraltı çarşısına doğru yürüyorum. Bir gazete bayisinin önünde buluşacaktık. Bekliyor mu? Gelecek mi?.. Beynim oyuluyor gizli bir el tarafından.

TREN YOLCULARI SEL GİBİ AKAR BABAALİ'YE EMİNÖNÜ'NE MAHMUTPAŞA'YA...

İşte orada. Beni bekliyor. Ne denli heyacanlı olduğunu buradan sezebiliyorum. Beni halâ görmedi. Gözlüğünü düzeltiyor. Birden adımlarım ona doğru sıklaşıyor. Beni gördü. Şimdi o da bana doğru yürüyor hızlı hızlı... 'Dalgalanan saçlarıyla Aksaray' diyorum onu tanımlıyabilmek için içimden. Ve bir daha, bir daha yineliyorum aynı dizeyi. Doyumsuz bir tad alıyorum bu dizenin yinelenmesinden. Ve defalarca yinelemek geçiyor içimden.

El sıkışıyoruz.

Gelmiyeceksin diye korktum, diyor.

Seni bekledim, diyorum, durakta.

Kışın, aydınlık, soğuk günlerinden birindeyiz. Gözlüklerinin ardındaki gözlerinin ıslak, parlayan aydınlığını yakalıyorum gözlerimde.

EN İYİSİ YÜRÜMEK... BEYAZIT'A DOĞRU YÜRÜYORUM. GÜNEŞ TEPEMİZİ YAKIYOR. KÜLLÜK KAHVESİNİN ÖNÜNDEN DİKKATLİ GEÇMELİ. BİLİNMEZ NE OLACAĞI...

Beyazıt'a doğru yürüyoruz. Önce kızaran yanakları teslim olmuş soğuğa, sonra gözlüklerinin ardındaki gözleri. İki de bir burnunu çekiştirip, mendiline siliyor. Hava soğuk...

Sonra ışıklardan karşıya geçip, İstanbul Üniversite'si yanından Sahaflara dalıyoruz.

İSTANBUL'DA OTURDUĞUM SEMTLERİ, SOKAKLARI, DÜŞÜNÜYORUM. ŞEHZADEBAŞI, FATİH, ERENKÖY, LEVENT, YENİKÖY, DAHA BAŞKA YERLER.

Kapalıçarşıdan girip Nuruosmaniye camisinin içinden geçerek Cağaloğlu'na çıkıyoruz. Düşüncelerimde yaşatıyorum onu. Daha önceki söyleşilerimiz, birlikte olduğumuz günler-geceler bir film şeridi gibi geçiyor usumdan.

Gelmeyebilirdi, bu gününü bana ayırmayabilirdi, diyorum içimden ve onunla birlikte olmanın mutluluğu dolduruyor içimi.

Sirkeci Garının önündeki duraklardan bir Belediye otobüsüne biniyoruz.

Beyoğlu'na gidelim, diyorum. Sinemaya girer biraz dolaşır döneriz.

İncecik boynunu atkuyruğu yapılmış saçları örtüyor. Gözlüğünün pembesine takılıyor gözlerim.

Olur, diyor.

Araba Dolmabahçe yokuşunu tırmanıyor. İnönü stadı sağımızda. Stadı gösteriyorum ona. İlgiyle bakıyor dev duvarlara. Kale gibi, diyor.

Öyle, diyorum.

Otobüs duruyor ve Taksim alanına iniyoruz. Dünya ve Fitaş sinemalarının bulunduğu binaya doğru yürüyoruz. Franco Nero'nun bir filmi var: Vahşi avcı.

Giriyoruz.

HAYDİ KAÇIRMAYIN SABAH OTOBÜSÜNÜ ÇOK DALMAYIN OKUMAYA...

Oktay Akbal'ın öyküsü bitmiş. Açıyorum dış dünyaya gözlerimi. Şu kısacık öyküde koskoca bir İstanbul yaşamanın mutluluğuyla doluyum.

Başımın ağrısı dinmiş, anıların ılık esintisi dolaşıyor şimdi içimde.

Ve, o sinemayla o film.

Fakat öyküyü yeniden okumalı diyorum. Sindire, sindire doya, doya o anılarla birlikte...

Başa dönüyorum ve yeniden başlıyorum:

HEY VAPURLAR TRENLER BENİ BURADAN GÖTÜRÜN...

TAN DAVULU

● M. Güner DEMİRAY

Gemime, acımasız bir gece yön veriyor. Bir gök salıncakta fesatlar düzüyor dili, keskin ustura gibi hile işliyor her adımda. Duygusuz pusulanın gösterdiği zaman limanı uzakta henüz. Soyut cüce izleri demir atmış belleğime. Hep yitiren çizgi bu eğri. Ve yüreğimde diken ateşi.

Tüy gibi sözlerde yüzüyorum. İçimde bir cenk. Adımlarıma ağ kurmuş karanlıkçı. Gözlerimi dağlara kaldırıyorum, seller seslerini yükseltiyor. Bakıyorum, yaldızlı bitler kaynıyor açlıkla kuşanmış bağrımda. Ve tekerim gelip dayanıyor tok bir taşa.

Gün eğildi, gölge bastı. Dal düştü suyun bendine. Ufuğun ötesinde bir yelkenli görür gibiyim. Denizin sonlarına varıyorum hızla. Belli, gece, çöldeki köklere akacak. Seherin kanatlanması yakın. Gözyaşlarımı şişeye koy, güneşler doğacak.

Yol çiçeği yolda biter. Şaşkınları kim paylaşır ey dalgalar prensi? Gör bir kez, alev güle dönüşüyor sancılar katında. Ter köpüklerine bulanmış uzun yol atı ışık doğuruyor şafağın pınarına. Su toprağa ulaştı çoktan, cehenneme gül ekiyoruz. İşte bir bir düşüyor kuşkunun, tutsaklığın perdeleri. Ve artık halk yaziyor tarihi.

YAZILAR, edebiyat sanat, kültür, felsefe ve tarih üzerine. Rus edebiyatının etkin eleştirmeni Belinski'nin türkçe yayınlanan ilk yapıtı. Yön Yayınları

ALEVİLİĞİN Toplumsal Boyutları, Prof. Dr. Fuat Bozkurt'un yankılar uyandıran inceleme-araştırması. Yön Yayınları.

SOSYALİZME DOĞRU, Asım Bezirci'nin araştırma-eleştirmelerinin ikinci basımı, Yön Yayınları.

MARKS, Yeni Başlayanlar İçin, Meksikalı Karikatürist Rius'un çizgilerinden oluşan ilginç bir kitap, Umut Yayımcılık.

İSYAN, B. Traven'in kızılderilileri anlatan, belgesel nitelikteki romanı. Sabiha Serim'in dilimize çevirdiği kitap 12. Basıma ulaşmış, Habora Yayınları.

ANAP, kaymak tabakanın bereket tanrıçası, halkın gaddar düşmanı. Bülent Habora böyle tanımlıyor Arap dönemini. Habora, dinamit kuyusuna kibriti çakar gibi belgeleri ve bulgularını sergileyerek bu dönemi deşifre ediyor. Bülent Habora'nın ikinci kitabıysa oyunun ikinci perdesi niteliğinde: **Semra Özal'a 333 Soru,** Habora Yayınları.

YEKTA GÜNGÖR ÖZDEN'den iki şiir kitabı. Yüreğim Güneş / Çağrı, Özgürlüğe, Barışa, Mutluluğa. Anayasa Mahkemesi Başkan Vekili Özden'in şair yüreğinin pırıltılarını yansıtan bu kitaplar özel yayın olarak sunuluyor.

GERÇEĞİN ÖTEYAKASI, Metin Altıok'un şiirleri, Türkiye Yazıları yayınlarında çıkmış. Altıok'un bir diğer yapıtı da Elyazıları Yayıncılık'ta çıkan **Dörtlükler ve Desenler** adını taşıyor, şairin kendi elyazısıyla şiirleri, özgün desenleri yer alıyor.

DOĞRU SEÇENEK, 4, 5, Sun Yayıncılığın her üç ayda bir çıkardığı kitaplar, devrimci teorik yazılardan, kollektif imzalardan oluşuyor.

ANJİYO, Yılmaz Çongarı'n dokuz öyküsünün yer aldığı bir ilk kitap. Edebiyat Gazetesi Yayını.

EDEBİYAT'TA SEÇKİ, derleme ürünleri dizisi üç, adını taşıyan seçkide çeşitli imzalardan ürünler var.

VERİLMİŞ SÖZÜMDÜR, Metin Çiyayi'nin ikinci basımı yapılan ve 11 öyküsünün yer aldığı kitabı. Çiyayi'nin ikinci öykü kitabı ile Ufukta Bir İnsan, adını taşıyor. Melsa Yayınları.

HAYRET, Zeki Oğuz'un ikinci kitabı olan Hayrat, 11 öyküden oluşuyor. Kendi yayını.

FAŞİZM ÜZERİNE DERSLER, Togliatti, çevirenler: Şiar Yalçın, Yüksel Demirekler. Bilim ve Sosyalizm Yayınları.

SUYU UYANDIRIN SESİM OLSUN, Fadıl Öztürk'ün Enver Gökçe Üçüncülük Şiir Ödülü alan bu ilk kitabı, şairin kendi desenleriyle süslenmekte. Belge Yayınları.

EYLÜL ÇİÇEKLERİ, «Büyümek her yerde zordur, ama Türkiye'de işkence haline gelebilir,» altbaşlığıyla sunulan büyükboy kitapta, cezaevi gerçekleri kollektif bir içerikle, sanatın olanaklarıyla anlatılıyor. Kitabı, Mehmet Çetin yayına hazırlamış. İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi yararına çıkarılmış.

PARAKAN, Mehmet Demirel Babacanoğlu'nun ilk şiir kitabı. Ufuk Yayınevi.

TOZLARIN DANSI, Bir düş ve sonrası-Kız Kurusunu aramaya çıkmış bir adamın gece yarısı sonrası gezintisi. İzzet Kılıçlı, öyküler, Yazıt Y.

AY BOY ATTI BAHÇELERDE, Şükran Kozaklı'nın ikinci şiir kitabı, Yazıt Yayınları.

YÖRÜK HİKAYELERİ, Duran Yılmaz'ın yedi öyküsünü toplayan kitabı, Dayanışma Yayınları.

ÖLÜMSÜZLÜK TOPRAĞINDA, Hasan Akarsu'nun şiirleri, Şafak Yayınları.

ÖLÜM PUSUDA, Kerim Korcan'ın ölümünden önce kendi yayını olarak çıkardığı öykü kitabı.

CAPON, Kerim Korcan'ın çocuklar için yazdığı öyküler. Gendaş Yayınları.

KORKUNUN ÖTESİ, Ali Özenç Çağlar'ın 12 öyküsünden oluşan kitabı. Yeni Şiir Yayınları.

DERİN SULARDA, Özgen Ergin'in daha önce Şarlo Kemal adlı öykü kitabını okumuştuk, bu kez 14 öyküsünü topladığı Derin Sularda ile okur karşısına çıkıyor. Cem Yayınları.

SÜRGÜNLER, James Joyce, çeviren: Selçuk Yönel. Joyce'un daha önce Kültür Bakanlığı Yayınları arasında çıkan bu oyununun gözden geçirilmiş yeni basımı. İmge Yayınları.

YORGUN VE YALNIZ, Tamer Abuşoğlu'nun beşinci şiir kitabı, Gerçek Sanat Yayınlarında çıkmış.

DURAKTA ÇİZGİ VAR, Sezer Odabaşıoğlu'nun karikatür albümü, kendi yayını.

YASAK ÜLKENİN GÜNLÜĞÜ, Ceyhan Cezaevi'nde tutuklu bulunan Hasan Bildirici'nin ilk öykü kitabı. Konularını Güneydoğu Anadolu'dan alıyor, Yurt Yayınları.

ÇİÇEK'LİK ÖYKÜLER

● **Şükran YURDAGÜL**

a — ORTAÇAĞ ÖYKÜLERİ (Yaba Yayınları)
b — NEFZAVİ'DEN ÖYKÜLER (Ekim 1990, Ank)

Gazeteleri okudukça kendikendimi yediğimi gören Aydın Doğan «Sana bir kitap vereyim de onu oku. Savaşa karşı olanın tutuklanması, savaş çığırtkanlığı Sam Amca uşaklığı, milletvekili aylıkları, ailenin yozlaştırılması vb. sorunlarından uzaklaşır, ülser mülser olmaktan da kurtulursun,» diyerek kara kapaklı bir cep kitabı tutuşturdu elime.

«Ortaçağ Öyküleri». Alışkanlıkla arkasına bakınca ters bir kapak çıktı gözümün önüne. Sormaya fırsat kalmadan Aydın Doğan açıkladı: «İki yüzlü bir kitap. Bu yüzünden Ortaçağ Öyküleri'ni okursun, öteki yüzünden Nefzavi'den Öyküler'i.»

Ortaçağ Öyküleri, Fransız Edebiyatı'nın ilk düzyazı örneklerinden olan Yeni Yüz Öykü'den seçilmiş.

Kitabın baskı biçimi gibi ,öyküler de ikiyüzlülük üzerine kurulmuş. Aldatan aldatana... Erotizm, mizah içiçe.

Hostellerin rahipleri, mal-mülk vergileri gibi, cinsel ilişkiye de vergi koyarlar. Her kadın, kocasıyla kurduğu on ilişkiye karşılık, rahibine bir ilişki

Eylem

TEORİ EYLEMDEN DOĞAR

SOSYALİST PARTİ GAZETESİ

Eylem'i atölyelerden fabrikalara, köylerden kasabalara, yurdun her yerine götürelim. İşçi sınıfımıza, yoksul köylümüze ulaştıralım. Türkiye'nin her yerinde eylemlerin sesi gelsin. Yurdun dört bucağında **Eylem** olsun!

Yönetim ve Yazışma Adresi : Balabanağa Mah. Ahmet Şuayip Sk. Ufuk Apt. No: 8/5 Laleli — İSTANBUL

Tel : 522 13 80

ABONE OLMA ZAMANIDIR

YABA/ÖYKÜ'YE ABONE OLACAKLARA VE ABONESİNİ YENİLEYECEK OKURLARIMIZA : 20.000 TL. (12 sayılık, yurtdışı 20 $) ABONE ÜCRETİ GÖNDEREN HERKESE, YENİ ÇIKAN KİTABIMIZ

NEFZAVİ'DEN ÖYKÜLER ORTAÇAĞ ÖYKÜLERİ

ARMAĞAN OLARAK GÖNDERİLECEKTİR

Yaba/Öykü P.K. 404 Ulus 06043 ANKARA

posta çeki no : 83852

---

vergi ödeyecekdir. Kocalar ayılıncaya dek, tıkır tıkır yürür vergi. Bu vergiyi kimler vermemiştir ki.

Öykülerde, kadınlar cinsel araçtır yalnızca. Duygu yok, içtenlik yok. Erkek açısından bakılmış hep. «Demek ki,» diyor insan bunları okuyunca, «insan evrimi Ortaçağ'da durmuş, günümüze dek de ilerlememiş.» Öykülerin güncelliği bundan kaynaklanıyor belki de.

Nefzavi'den Öyküler, «Korkulu Bahçe» yapıtından seçilmiş. Burada da Doğu'nun cinsellik öyküleri derlenmiş. Onaltıncı yüzyıl öykü kahramanlarının soyları, günümüze dek uzanmışlar sanırım. Örneğin, kendisini insanlara Tanrı elçisi olarak benimsetmeye, Kuran'ı kendi amaçlarına göre yorumlayarak çevresindekileri aldatmaya çalışan Kays oğlu Müseylame'nin genini taşıyan insanlar aramızda da yok mu? (s. 11).

Yirminci yüzyılın sonunda, flörtü yorumlayamayan Cemil Çiçek'e, onaltıncı yüzyıldan bir yanıt bile var bu küçük kitapta: «...Sevgi, yaşamın kaynağıdır. var bu küçük kitapta: «...Sevgi, yaşamın kaynağıdır. sında, okşayışlarındadır. (s. 15)»

Toplam 17 öykü (96 sayfa), Yaşar Günenç dilimize çevirmiş.

KAYNAK YAYINLARI

Yeni Çıkan Kitaplarımız

Turan Dursun
Tabu Can Çekişiyor - Din Bu/1. Kitap ..... 15.000 TL.

Turan Dursun
Tabu Can Çekişiyor - Din Bu/2. Kitap ..... 15.000 TL.

Doğu Perinçek
Abdullah Öcalan İle Görüşme .... 10.000 TL.

Doğu Perinçek
Stalin'den Gorbaçov'a (2. Baskı) ..... 12.500 TL.

Çıkacak Kitaplarımız

Turan Dursun
TABU CAN ÇEKİŞİYOR - DİN BU/3. Kitap

Samir Amin
EMPERYALİZM VE EŞİTSİZ GELİŞME

Derleyen : **Doğu Perinçek**
LENİN, STALİN, MAO ve DİMİTROV'UN TÜRKİYE YAZILARI

Mao Zedung
SEÇME ESERLER / 2. Cilt

Cemal Süreyya
99 - YÜZ İZDÜŞÜMLER VE SÖZ SENARYOSU

Not : Tek isteklerde ederi kadar posta pulu gönderilmesi rica olunur.

İsteme Adresi : Kaynak Yayınları, Nuruosmaniye Cad. No: 19/2 34410 Cağaloğlu — İSTANBUL

Tel : 513 83 52 - 53

ölüm beni Çağırıyor

YILMAZ GÜNEY'in gençlik öyküleri pek yakında!

YABA YAYINLARI

91'e Yaba/Kartlarıyla merhaba!

HABERLEŞME VE KUTLAMALARINIZDA ÇAĞDAŞ İNSANIN ZEVKİNE UYGUN YABA/ KARTLARINI KULLANIN

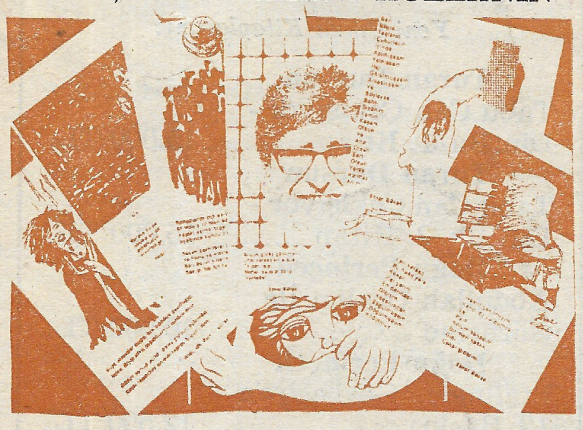

YENİ ÇEŞİTLERİMİZİ SATIŞA SUNDUK

Okurlarımızın, kitapçıların, satıcıların taşra istekleri karşılanır. En az 50 ve daha çok sayıdaki kart isteklerinize kart başına 150 TL. olan toptan fiyatımızı uyguluyoruz. Ödemelerinizi para veya posta pulu olarak yapabilirsiniz. Ödeme bedelli mektuplarımızın elimize ulaştığı gün içerisinde kartlarınız hemen adresinize (ayrıca posta ücreti alınmadan) postalanacaktır. (Not: Yurtdışındaki okurlarımız, posta ücretinin yüksekliğini gözönünde bulundurarak kart başına 300 TL. hesap etmelidirler.)

YABA YAYINLARI P.K. 404 Ulus 06043 ANKARA, Tel : 316 64 00 - 347 62 66, posta çeki : 83852

KOMÜN

ÜLKELER DEĞİL SINIF SAVAŞI

8. sayı çıktı

Körfez bunalımı somutunda «Üç Dünya Teorisi»ne bir kez daha hayır!

- İDAMLARIN İNFAZI NASIL BİR BÜTÜNÜN PARÇASI?
- KÖRFEZ VE KÜRTLER
- SIYRILAN ALMANYA
- ARNAVUTLUK NEREYE?
- GELENEK MUHASEBESİ VE ÖZELLEŞTİRİ - I
- GENÇLİK VE 6 KASIM BOYKOTU
- ALİ AKGÜN OLAYI
- ESKİŞEHİR «TABUTLUKLAR»

A. Can Akyol • Erhan Gencer • Tonguç Güleç • Ertan İlker • İsmail Onur • Hasan Özen • Sibel Sezer • Nesimi Şahan • Hüseyin Şimşek • Köksal Yıldırım.

YABA YAYINLARI

- EĞİN TÜRKÜLERİ/Enver Gökçe, (önsöz, P. Nakili Boratav), yazınbilim ... 4000
- YUNUS EMRE/Abdullah Rıza Ergüven, (bütün yönleriyle) yazınbilim ... 4000
- TÜRK HALK YAZINI/Abdullah Rıza Ergüven, (XIII - XX yy) yazınbilim ... 4000
- KEMALİZMİ DOĞRU ALGILAMAK/Ali Dündar, deneme, inceleme ... 4000
- 70 KUŞAĞI ŞİİRİMİZİ TARTIŞIYOR / sekiz imzanın katılımıyla ... 4000
- SONSUZ DEĞİŞİM - DOĞA İNSAN - FİZİK VE DOĞU DÜŞÜNCESİ / A. Rıza Ergüven, (üç kitap bir ciltte), bilim, inceleme ... 7000
- SANAT VE EROTİZM/A.R. Ergüven. (Sanat ve insan ile birlikte) inceleme ... 7000
- FRANSIZ ŞİİRİ/A.R. Ergüven, (başlangıcından bugüne). önsöz, Dr. Abidin Emre ... 5000
- CHARLES BAUDELAIRE/Abdullah Rıza Ergüven, (yaşamı. seçme şiirleri) ... 3500
- DENİZE KARŞI/Abdullah Rıza Ergüven, (M. Pala'nın yorumuyla) şiirler ... 2000
- DURGUN SİS / Bülent Güldal, (şiirler) ... 1000
- HEM UZAK HEM YAKIN/Talip Apaydın, (öyküler) ... 4000
- BANTTAKİ SES / Arif Baş (öykü) ... 3000
- BİR SEVGİ ADAMI/Şevket Yücel, (öyküler) 2000
- YARINLARI BEKLERKEN/Abdullah Rıza Ergüven, (roman) ... 2500
- ARTİN USTA/Ali Yörük, (öyküler) ... 2000
- PAZAR GÜNEŞİ / Cemil Kavukçu. (öyküler) 2000
- YİNE BİR GÜLNİHAL / Zeynep Balcılar, (öykü) ... 2000
- İLMEKLER SÖKÜLÜYOR/Aysın Uğur Kezer. (roman.) ... 3000
- KANALDAKİ YABANCI / Muammer Bilge, (öyküler) ... 3000
- MARPESSA / Bedii Demirseren, (öykü) ... 3000
- YÜRÜYEN GECE / Nadir Gezer (öyküler) ... 2500
- AFİŞTE ÖLEN ADAM / Aydın Doğan, (öykü) 3000
- YORGUN ÖLÜ / Habib Bektaş (öykü) ... 2500
- PUSLU HÜZÜN / Nadir Gezer (öykü) ... 2500
- IRAZCA YILDIZ/Çetin Yiğenoğlu, (Öykü) 2500
- NEFZAVİ'DEN ÖYKÜLER + ORTAÇAĞ ÖYKÜLERİ, (Seçmeler) ... 5000
- YABA/Enver Gökçe Özel Sayısı, (yaşamı, fotoğrafları, şiirleri bilinmeyen yönleri) ... 2000
- YABA/ÖYKÜ/cep kitapları, tanesi 1500 TL. 12 adetlik takımı (1098 sayfa) ... 18000
- YABA Dergisi, 25 - 31. Sayılar, Ciltli ... 7000
- YABA/ÖYKÜ, 5. CİLT (44-55 sayılar) ... 15000
- YABA/KART, Çeşitleri (9 x 14) tanesi ... 200

Sipariş adresi ve genel dağıtım : YABA P.K. 404 Ulus 06043 — ANKARA, Tel. : 316 64 00 posta çeki : 83852/tek siparişlerin tutarı peşin gönderilmelidir. 20.000 lirayı aşan isteklere % 25 indirim uygulanır.